

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1879. Första Kammaren. N:o 32.

Lördagen den 3 Maj.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Justerades 3 protokollsutdrag för den 2 i denna månad och protokollet för den 25 sistlidne April.

Föredrogos, men begärdes af flere ledamöter ånyo på bordet följande, den 2 i denna månad bordlagda ärenden, nemligen: Stats-Utskottets utlåtanden N:is 48, 49, 50 och 51, Bevillnings-Utskottets betänkande N:o 12 och utlåtande N:o 13 samt Lag-Utskottets memorial N:is 30 och 31 samt utlåtande N:o 32;

h varefter beslöts, att samma ärenden skulle uppföras nederst å föredragningslistan till nästa sammanträde.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till afgörande Sammansatta Banko- och Lag-Utskottets den 28 och 29 sistlidne April bordlagda utlåtande N:o 1, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition om åtgärder i och för upphörande af enskilda bankers rätt att utgifva sedlar, lydande å fem och tio kronor, samt Herr J. A. Sjöes motion om borttagande af dessa bankers sedelutgifningsrätt.

*Indragning af
enskilda ban-
kers sedlar å
fem kronor.*

1:sta punkten.

Herr de Maré, Gustaf, anförde skriftligen: Beklagligt må man väl anse, att det Sammansatta Utskottets betänkande just nu framkommit, ty svårligen kan man tänka sig en mera olämplig tidpunkt än den närvarande, för att vidtaga någon som helst åtgärd, som kan hafva till följd, eller ens i ringaste mån låter tänkas möjligen hafva en störande inverkan på penningcirkulationens jemna gång.

Vårt land har för närvarande att genomgå en kris af så allvarsam och genomgripande beskaffenhet, samt efter all anledning af så

*Indragning af långvaraktighet, att få, om ens någon nu lefvande torde kunna er-
enskilda bankerna inrä sig något dermed jemförligt.
kers sedlar ä De enskilda bankerna — som frågan egentligen här rör sig om —
fem kronor. hafva utan tvifvel en tung börda att draga, för att under för handen
(Forts.) varande förhållanden någorlunda tillfredsställande kunna tillgodose den
allmänna rörelsen, och nu vill man beröfva dem en hittills åtnjuten
fördel, genom hvilken åtgärd deras arbete ytterligare försvåras.*

Under så beskaffade förhållanden måste väl medgifvas, att tidpunkten för ifrågavarande åtgärds vidtagande icke är väl vald. Sant är, att den ekonomiska uppoffring, som, enligt Utskottets betänkande, nu affordras de enskilda bankerna, icke torde vara oöfverkomlig eller hotande för deras existens, och då Kongl. Maj:t nu fordrar tillämpning af en maktutöfning, som af Riksdagen blifvit lagd i hans hand, så torde något annat ej återstå, än att, åtminstone i hufvudsak, biträda Utskottets betänkande.

Helt annorlunda ställa sig förhållandena, då man tager i betraktande Kongl. Maj:ts nädiga proposition af den 24 Februari. Densamma i sin helhet genomförd kan hafva alldeles oberäkneliga följder. Det ligger nemligen i öppen dag, att en af dessa följder måste blifva ett fullständigt öfvergifvande af hittills existerande banksystem och deraf följande kullkastande af bestående finansiella och ekonomiska förhållanden, ty fäfanget skall man försöka att i landsorterna bilda solidariska banker, om man icke medgifver utgifvandet af åtminstone tiokronesedlar. — Finnes ej förhoppning om en skälilig vinst, så lära nog de nuvarande 10,192 solidariska lottegarne med sina inbetalta 71 millioner kronor veta att bättre använda dessa medel, än att placera dem i företag, som lofva föga vinst, men innebära stor risk; och huru går det då med de nu befintliga 180 bankkontoren — och huru ersätta de 246 millioner kronor, som de enskilda bankerna hålla utlånade till allmänheten. Det låter sig måhända, ja sannolikt göra, att på landets hufvudplatser bilda solidariska banker med den qvarblifvande inskränkta sedelutgifningsrätten, men aldrig i de mindre städerna eller på landsbygden. Systemet måste under sådana förhållanden dö. Det har dock verkat godt; det har bestått under nära ett halft sekel; det har på ett storartadt och i ögonen fallande sätt bidragit att utveckla landets resurser och flerdubbla nationalvälmågan — och detta allt utan att någon enskild bank på hela denna långa tid ett enda ögonblick upphört att uppfylla sina förpligtelser och utan att allmänheten på dem gjort den ringaste förlust. Är det välbetänkt, att handlost bortkasta ett sådant banksystem, innan saken i sin helhet blifvit underkastad en allvarlig och grundlig undersökning. Man måste hafva klart för sig målet hvartill man syftar, veta hvad som bör sättas i stället för det som öfvergifves, se till att det nya hvilat på *osviklig* grund och förstå att välja den lämpligaste tidpunkten för den tilltänkta förändringens inträdande.

Frågan är för stor och i alla förhållanden för djupt ingripande, att behandlas som ett enkelt räknestycke, och väl värd, att landets bästa krafter få medverka till densammas lösning.

Då nu i den Kongl. propositionen föreslås, att icke allenast de enskilda bankernas femkronesedlar skola indragas inom innevarande års

utgång, utan äfven, under vissa ej närmare bestämda förutsättningar, dessa bankers tiokronesedlar inom 1882 års utgång ur den allmänna rörelsen dragas, så må det ej förtänkas den, som anser denna fråga vara både stor och i alla våra ekonomiska förhållanden djupt ingripande, att han hyser stora betänkligheter att taga det nu föreslagna första steget på reformens väg, utan att på samma gång någon garanti lemnas att, innan man vidare framgår på denna väg, all den uppmärksamhet kommer att egnas denna fråga, som dess stora vikt kräfver. Särskildt föreligger här en omständighet, som är egnad att ingifva bekymmer och som manar till försigtighet. Uti Bankofullmäktiges, af Utskottet infordrade, i dess betänkande återgifna, yttrande rörande den föreliggande Kongl. propositionen, hafva nemligen Herrar Bankofullmäktige vid beröring af frågan om den ifrågasatta indragningen af enskilda bankernas tiokronesedlar anfört:

»att den ytterligare — — — — — vinst.»

Någon häntydan på, att Riksbanken för ändamålets vinnande måste i väsentlig mån omorganiseras, förefinnes deremot icke i detta yttrande.

Dessa omständigheter kunna hos dem i dylika saker mindre förfarne ingifva en föreställning om, att allt hvad för sådan händelse behöfde vidgöras, vore att upptaga ett stort lån; och dock torde icke kunna förnekas, att en sådan åtgärd vore den allra sämsta, ja olyckligaste som kunde vidtagas för lösningen af denna stora och viktiga fråga.

Det skulle därför otvifvelaktigt vara af stor betydelse, om Kongl. Maj:ts regering ville delgifva Riksdagen sin åsigt i denna riksviktiga angelägenhet; det skulle i och för vidtagande af framtida åtgärder vara af vikt för dem, i hvilkas händer denna sak för närvarande hvilar, och det skulle måhända verka lugnande för alla dem, som anse första vilkoret för finansiell ordning och ekonomiskt framåtskridande vara ett ordnad bankväsende.

Jag anhåller därför nu, att till Herr Statsrådet och Chefen för Finansdepartementet få göra den vördsamma hemställan, det han ville till sina hufvudgrunder närmare förklara följande ord i Kongl. Maj:ts nådiga proposition af den 24 Februari:

»såvida derjemte inom utgången af år 1882 sådana åtgärder för Riksbankens förstärkande vidtagas, som Kongl. Maj:t finner bebyggande»,

har Kongl. Maj:t för afsigt förordna, att nämnda bankers rätt att utgifva sedlar, lydande å tio kronor, skall upphöra senast inom 1882 års utgång.

Herr Statsrådet Forssell: Till svar på den till mig rigtade anhållan om en förklaring af det uttryck i den Kongl. propositionen, hvilket afser ett eventuellt upphörande af de enskilda bankernas rätt att utgifva sedlar lydande å tio kronor, vill jag först erinra derom, att hvarken genom Sammansatta Utskottet eller genom enskild motionär något förslag blifvit väckt att för ändamålet af tiokronesedlarnes indragning förstärka Riksbanken och att äfven i fråga om hvad Kongl. Maj:t i afseende derå föreslagit, efter allt utseende, Riksdagen nu icke

*Indragning af
enskilda ban-
kers sedlar å
fem kronor.
(Forts.)*

*Indragning af
enskilda ban-
kers sedlar å
fem kronor.*

(Forts.)

kommer att fatta något beslut. Vid sådant förhållande torde det vara för mycket begärdt, att jag från denna plats skulle ingå i något som helst detaljeradt uttalande derom, hvad Kongl. Maj:t kan vilja anse såsom betryggande förutsättning för en sådan åtgärd. Detta så mycket hellre, som ju denna frågas återupptagande *kan* komma att bero på Riksdagens initiativ och det således är omöjligt att förutsäga, under hvilka tids- och personal-förhållanden ärendets slutliga pröfning kan komma att på Kongl. Maj:t bero. Jag vill därför, med hänvisande i öfrigt till mitt yttrande till statsrådsprotokollet den 4 Februari, inskränka mig till att påpeka, att då tiden för den nämnda åtgärdens vidtagande blifvit utsatt till år 1882, har detta uppenbarligen skett i afsigt att derigenom bereda tillfälle till den civillags- eller grundlagsförändring, som möjligen kan befinnas för ändamålet erforderlig, och att derigenom möjligheten af en eller annan väsentlig ändring i Riksbankens organisation icke är utesluten, äfvensom att uttrycket Riksbankens förstärkande visserligen kan komma att anses betyda något annat och mera, än om uttrycket förstärkande af Riksbankens fonder hade blifvit använt.

Riksdagens ganska naturliga och berättigade önskan att vinna full visshet rörande verkställigheten af den ifrågasatta indragningen af tiokronesedlarne, och att på förhand få kännedom om hvad Kongl. Maj:t kan anse såsom betryggande förutsättning för en sådan reform, synes mig rätteligen böra finna sitt uttryck antingen i ett beslut från Riksdagens sida, åtminstone vid nästkommande riksdag, om vidtagande från Riksbankens sida af reformen befrämjande åtgärder eller också i ett beslut att till Kongl. Maj:t ingå med anhållan om ett förslag i denna riktning. Sker intet sådant, kommer naturligtvis Kongl. Maj:t å sin sida att stanna i någon ovisshet derom, huruvida reformens fullföljande så snart, som för mig syns önskvärdt, skulle kunna påräkna understöd och tillmötesgående i Riksdagen. Men äfven derom, huruvida Kongl. Maj:t ändock skulle finna skäl att taga initiativ i denna fråga vid nästa eller derpå följande Riksdag, tillåter jag mig för närvarande icke uttrycka någon mening.

Grefve Hamilton, Henning: Jag har icke utan ganska stor tvekan begärt ordet för att yttra mig i denna fråga, emedan jag, såsom deltagande i styrelsen af en enskild bank, kan anses deri hafva något enskildt intresse. Man måste likväl icke af sådana betänkligheter låta afhålla sig från att uttala sin mening i en fråga af allmän betydelse och rörande hvilken man måste vara pligtig att hafva förskaffat sig någon mening.

Vid behandlingen af den nu föredragna första punkten inser jag naturligtvis min pligt att, så vidt möjligt är, inskränka mitt yttrande till just denna punkt, men för att bilda sig ett omdöme om densamma, är det nödvändigt att betrakta förslaget i dess helhet, och jag ber således att i afseende derpå få i förskott yttra några ord.

Då man behandlar denna fråga, måste man väl tänka sig det mål, hvartill man sträfvar. Detta är också ganska tydligt uttryckt i det statsrådsprotokoll, som är den Kongl. propositionen vidfogadt, och i hvilket Chefen för Finansdepartementet uttalar såsom sin mening,

att det »ur synpunkten af penningarörelsens stadga och säkerhet vore önskvärdt, att den stora mängd småsedlar, som i vårt land omlöpa, småningom kunde mot klingande mynt utbytas». I denna mening kan man knappast med någon kännedom om dylika förhållanden vara af olika tanke med Chefen för Finansdepartementet; och den saken är så klar, att jag icke derom skall besvåra Kammaren med något yttrande. Men frågan är derjemte så stor, att man knappast vet, hvar man vid dess behandling rätteligen skall börja. De enskilda bankerna hafva, på sätt den Kongl. propositionen upplyser, utelöpande sedlar af fem och tio kronors valörer till ett belopp, som högst läser uppgått till omkring 40 millioner, men under vanliga förhållanden torde vara något mindre. Beloppet af Riksbankens utelöpande sedlar af dessa valörer är jag icke i tillfälle att uppgifva; men efter hvad jag hört, lära femkronesedlarne representera ett belopp af 5 millioner kronor, och skulle också icke sedlarne af tio kronors valör utgöra större summa, göra Riksbankens utelöpande sedlar af dessa valörer 10 millioner kronor, hvilket, sammanlagdt med de enskilda bankernas, utgör en summa af 50 millioner kronor. Det är detta belopp, som i den allmänna rörelsen skulle ersättas med guld och i någon mätto med skiljemynt. Hela det guldförråd, som såväl de enskilda bankerna som Riksbanken för närvarande ega, uppgår till omkring 17 millioner kronor. Riksbankens förråd af silfver uppgår till omkring 6 millioner kronor. I bankerna befintligt guld och silfver är således omkring 23 millioner kronor. Men dessa 23 millioner kunna naturligtvis icke blifva det mynt, som i den allmänna rörelsen skulle ersätta sedlarne af mindre valörer, emedan de måste finnas kvar i bankerna, om de skola kunna fullgöra sin pligt att inlösa fortfarande tillåtna sedlar med guld. Sådant för den dagliga rörelsens behof måste således anskaffas. Huru detta skall ske, är icke så lätt att på förhand bestämma. Att det icke kan ske blott genom ett stort lån, hvarigenom man på en gång eller successivt i mån af behof kunde få tillgång på guld, är uppenbart, ty det guld, som på detta sätt under ett år kunde i riket inkomma, skulle under oförändrade finansiella förhållanden i öfrigt, samt under oförändradt förhållande mellan export och import, oförändrade tullförhållanden o. s. v., utan tvifvel ganska snart åter utgå för annuiteter och för att fylla den brist, som möjligen kan uppstå vid jemförelse mellan export och import. Det måste således vidtagas många och ganska genomgripande åtgärder för att en sådan reform, som Chefen för Finansdepartementet tänkt sig såsom mål och hvilket ensamt utgör ett verkligt mål, skall kunna genomföras. Dertill fordras dessutom en rundlig tid. Jag kan icke uppgifva ett årtal, som jag skulle anse tillräckligt, men visst är, att det fordras en ganska lång följd af år.

Man har därför vid detta tillfälle inskränkt sig till beslut derom, att de enskilda bankernas sedelutgifningsrätt i fråga om mindre valörer skulle upphöra, och Chefen för Finansdepartementet yttrar också till protokollet, »att det vore ett steg i den rätta riktningen och en nödvändig förutsättning för detta ändamåls vinnande att till en början de enskilda bankernas sedlar af lägre valör blefvo ur rörelsen indragna». Afven i denna del är jag af Chefens för Finansdeparte-

*Indragning af
enskilda bankers
sedlar ä
fem kronor.*
(Forts.)

*Indragning af
enskilda bank-
ers sedlar å
fem kronor.
(Forts.)*

mentet åsigt. Man måste börja med något och det kan då icke komma i fråga något annat än att början göres med de enskilda bankernas sedlar och företrädesvis med dem af de lägsta valörerna. Men jag tror, att då man vidtager en sådan åtgärd i syfte att åvågbringa en fullständig och först då den är utförd i sin helhet verkligen hälsobringande reform, måste det ske på ett sådant sätt, att icke det slutliga målet göres omöjligt att vinna genom det första steget man tager. Och det är min öfvertygelse, att om de enskilda bankernas sedlar af lägre valör skola indragas, innan Riksdagen bestämt den tid, inom hvilken äfven Riksbanken skulle upphöra att utgifva sedlar å sådan valör, kommer Riksbanken att dermed evinnerligen fortfara och hela den stora reformen, som skulle inledas med denna mindre, tillintetgöras. Allmänhetens vana och behof af sedlar utaf mindre valörer skulle utgöra en förevändning för Riksdagen att i det längsta uppskjuta reformen, men det verkliga skälet till uppskof blef, att Riksdagen icke ville afstå från den vinst, som måste uppstå derigenom, att de enskilda bankernas nu utelöpande sedlar blifvit ersatta med Riksbankens. Jag tror således, att på samma gång ett beslut fattades om dagen då de enskilda bankerna skulle upphöra att utgifva sedlar af mindre valörer, borde äfven på förhand bestämmas en naturligtvis aflägsnare tidpunkt, då äfven Riksbankens utgifning af sådana sedlar skulle upphöra.

Men Chefen för Finansdepartementet har haft ännu ett annat skäl, hvilket, om det vore giltigt, borde gifva anledning till att de enskilda bankernas icke blott mindre, utan äfven större sedlar icke vidare finge utgifvas. Han yttrar nemligen till statsrådsprotokollet, att det »måste anses som en berättigad fordran, att det bytmedel, som fyller den stora allmänhetens dagliga behof, också har de egenskaper, som endast statens garanti kan förläna». Således: de enskilda bankernas sedlar erbjuda icke den säkerhet, som anses af Chefen för Finansdepartementet nödig. Det är ett frö till misstroende mot de enskilda bankerna, hvilket sålunda blifvit utsädd och hvilket kanske redan burit frukt samt utan tvifvel skall göra det ännu mera; och man kan endast fråga, huru Herr Statsrådet med denna åsigt om de enskilda bankerna kan anse riktigt, att de förmodligen icke mindre farliga tiokronesedlarne få utelöpa några år längre och hvarför han icke för dem, som röra sig med sedlar af femtio eller etthundra kronors valör, har samma omvårdnad som då det gäller dem, hvilka hufvudsakligen använda de mindre valörerna. Om Herr Statsrådet hade sagt, att de enskilda banksedlarne icke utgöra lagligt betalningsmedel, så hade man måst erkänna, att detta i något enstaka fall kan vara en olägenhet, särskildt för dem, som företrädesvis begagna sedlar af mindre valörer, emedan de, som röra sig med större summor, vil veta, när det är nödvändigt att hafva Riksbankens sedlar, hvaremot det för den stora allmänheten kan vara svårt nog att känna detta och icke heller är så lätt att i händelse af behof för en viss liquid förse sig med Riksbankens sedlar eller klingande mynt. Man måste emellertid vid ett sådant yttrande, som det jag uppläst, göra sig reda för om verkligen en fara för allmänheten kan uppstå derigenom, att de enskilda bankernas sedlar, på sätt Herr Statsrådet anförde, sakna statens ga-

ranti. Aldeles utan en sådan garanti äro de icke. Säkerheten af de enskilda bankernas sedlar beror på två omständigheter, nemligen: dels på möjligheten för bankerna att i det hela uppfylla sina förbindelser och dels på deras förmåga att enligt sedlarnes lydelse vid anfordran inlösa dem med guld. I afseende på den säkerhet bankerna lemna för uppfyllande af alla deras förbindelser har man sökt att i gällande författning af år 1874, och äfven i den äldre banklagen, bereda en garanti, som Chefen för Finansdepartementet icke torde underkänna. Den återfinnes i 19 § af den Kongl. förordningen, der det stadgas, att det åligger styrelsen att när som helst hålla bankens räkenskaper och handlingar tillgängliga för Kongl. Maj:ts Befallningshafvande eller dess ombud samt för den särskilda undersökning Kongl. Maj:t eller Chefen för Finansdepartementet kan finna för godt att låta anställa. Dertill kommer, att bankstyrelsen är pliktig att meddela Chefen för Finansdepartementet alla de upplysningar, som af honom äskas. Genom dessa stadganden har staten verkligen velat bereda innehafvare af enskilda bankernas sedlar en trygghet, att dessa banker skola förmå att uppfylla sina förbindelser. Statens garanti finnes deremot alldeles icke för Riksbankens sedlar. Staten representeras nemligen i Sverige i allmänhet taget af Konungen; i alla yttre förhållanden af honom ensam och i de inre i allmänhet på samma sätt. Endast i särskilda fall kan man anse, att staten representeras af Konung och Riksdag gemensamt, men aldrig af Riksdagen ensam. På föreskrifter, som Riksdagen ensam har rätt att lemna, och hvilka kunna med en rösts öfvervigt beslutas vid en gemensam omröstning, beror dock säkerheten af Riksbankens sedlar. För min del kan jag således icke se, att de enskilda bankerna äro lemnade så vind för våg, utan nödig kontroll och tillsyn, att det borde kunna mot deras soliditet framkalla skäligen misstanke.

*Indragning af
enskilda bankernas
sedlar å
fem kronor.
(Forts.)*

Hvad beträffar de enskilda bankernas förmåga att inlösa sina sedlar med guld, är det väl klart, att om det skulle falla någon in att samla alla en enskild banks utelöpande sedlar och begära af bankens hufvudkontor att få dem på en gång inlösta med guld, så skulle det möta svårigheter för de banker, som hade sina kontor i landsorterna. Men en sådan eventualitet kan knappast tänkas, och det kunde lika väl tänkas, att, då Riksbanken i sitt hufvudkontor den 31 Mars icke hade mera än 4 millioner i guld och en annan bankinrättning härstädes vid samma tid hade en riksmyntskassa, som närmade sig samma belopp, Riksbankens guldkassa hade kunnat blifva på en dag uttömd. Ja, om blott en annan bank samtidigt begärt 200,000 kronor i guld, hade Riksbanken måst förklara, att han icke kunde inlösa dem. Jag säger detta icke för att sätta i fråga Riksbankens förmåga att inlösa sina sedlar, men för att uppvisa ett jemförligt fall med den eventualitet jag nyss påpekade och som knappast kan tänkas annat än för det fall, att någon ville göra sig stort besvär för att skada en enskild landsortsbank, hvartill någon anledning sannolikt icke finnes.

Jag måste efter denna utflygt återgå till den föredragna punkten. I afseende på denna är det ju klart, att Kongl. Maj:t eger en obestriddig rätt att, när han finner lämpligt, besluta om indragning af de

Indragning af enskilda bankernas sedlar af fem kronor.
(Forts.)

enskilda bankernas sedlar af mindre valörer och man kan således icke ur laglighetens synpunkt beklaga sig, om Kongl. Maj:t begagnar sig af denna rätt, när han finner det lämpligt, men man kan önska att dertill icke väljes den mest olämpliga tidpunkt, någon kunde hafva uppletat under den nuvarande generationens lifstid. Vi hafva icke, så vidt jag vet, åtminstone under loppet af detta århundrade befunnit oss i en så bekymmersam ställning som nu; och om också upphörandet af de enskilda bankernas femkronesedlar icke i och för sig kan anses för bankerna vara någon synnerligen vigtig fråga — särskildt för den bank, med hvilken jag har något att göra, är hon utan all betydelse — så är hvarje rubbning af bankernas verksamhet i detta ögonblick farlig, emedan det är af en ganska väsentlig vigt för allmänheten, att de enskilda bankerna just nu lemnas någorlunda i ro. Jag hade därför trott, att det hade varit önskvärdt, om Riksdagen, utan att ingripa i Kongl. Maj:ts rätt att i frågan fatta beslut, likväl såsom sin mening velat uttrycka, att det vore lyckligt om reformen uppsköttes åtminstone ett år, så att de enskilda bankerna hade någon tid att ordna sina förhållanden, och man skulle kunna hoppas, att under den tiden den finansiella ställningen inom landet underginge någon förbättring. Det skulle kunna ske derigenom, att årtalet 1880, som i den första punkten förekommer, ändrades till 1881, hvilket jag väl för ögonblicket icke yrkar, men för hvilket jag vore benägen att rösta, om min mening i detta afseende delades af flere ledamöter.

Det är en annan fråga, som i denna punkt förefaller mig något oklar. Det förskott, som Riksbanken skulle lemna till de enskilda bankerna, kallas för ett vaxlingsförskott, och detta vaxlingsförskott skulle bankerna hafva för att kunna inlösa Riksbankens förslitna femkronesedlar. Om detta förskott verkligen icke är något annat än ett vaxlingsförskott, så bör det naturligtvis icke och kan icke hederligen användas till något annat än till sitt ändamål, som är vaxling af förslitna sedlar. Men hvarför skulle man vidtaga så väsentliga åtgärder, som här äro i fråga, endast för det ändamålet, att, om allmänheten hade en trasig riksbanksfemma, den skulle kunna få en ny i en enskild bank. Ett annat ändamål måste vara afsedt, och det synes också att Chefen för Finansdepartementet tänkt sig en del af detta vaxlingsförskott såsom utelöpande. Det yttras nemligen i propositionen, att Riksbanken skulle beräkna ränta »allenast å den del, som enligt af den enskilda banken under vederbörlig kontroll förd räkenskap är för hvarje dag utelöpande». Får banken använda förskottet i sin rörelse, så har det, efter min tanke, upphört att vara ett vaxlingsförskott, och detta uttryck borde då icke begagnas i författningen eller i Riksdagens beslut, utan ordet »vaxlingsförskott» borde utbytas mot ordet »förskott». Till sin natur skulle det i sjelfva verket blifva ett lån eller ett kreditiv.

Det är dessa två anmärkningar, jag har velat underkasta Kammarrens profning i afseende å den första punkten. De vidare anmärkningar jag har att mot förslaget göra, ber jag att få framställa i den ordning de särskilda punkterna blifva föredragna.

Herr Ekman, Johan Jakob: Då de yttranden, som af två *Indragning af enskilda bankers sedlar å fem kronor.* bland Kammarens ledamöter afgifvits i anledning af Kongl. Maj:ts föreliggande proposition, rört sig omkring detta förslag i dess helhet, torde det icke heller kunna förmenas mig att yttra mig om frågan i sin helhet, helst de detaljbestämmelser, som röra en och annan punkt, lämpligast kunna hvar för sig afhandlas, när man kommer till dessa punkter.

(Forts.)

Det har framstälts mycket klander både mot syftet i Kongl. Maj:ts proposition och framför allt mot den tidpunkt, som Kongl. Maj:t deri bestämt för indragning af de enskilda bankernas mindre sedlar. Då man väl icke kan tyda Riksdagens beslut år 1874 på annat sätt, än att Kongl. Maj:t eger rätt att indraga dessa småsedlar, när han så finner lämpligt, torde väl Riksdagen nu icke hafva något annat att göra än att tillse, om denna tidpunkt är lämplig för indragning af sedlar å fem kronor, ty om något annat är icke nu fråga, och denna tidpunkt måste, så vidt jag kan förstå, verkligen nu vara lämplig, så vida nemligen alla de intressen, som beröras af denna åtgärd, vinna tillbörligt tillgodoseende, så att någon rubbning i den allmänna rörelsen ej behöfver derutaf befaras. De intressen, som beröras af Kongl. Maj:ts proposition, afse naturligtvis dels de enskilda bankerna, dels allmänheten och dels äfven Riksbanken, då dess medverkan tages i anspråk för reformens genomförande. Men då Riksbanken icke är sitt eget ändamål, utan är till för allmänhetens skull, torde hvad som anses vara gagneligt för allmänheten vara det äfven för Riksbanken, och dess intresse således kunna i denna fråga strykas ur räkningen. Fördelarne eller olägenheterna för Riksbanken af den föreslagna åtgärden torde i allt fall vara så obetydliga, att äfven deri ligger ett skäl att icke mycket derom orda.

Om jag då tänker mig, huru ställningen skulle komma att gestalta sig för de enskilda bankerna, om deras sedlar å fem kronor skulle efter slutet af innevarande år indragas, så bör jag då först tillse, huru stort belopp af sådana sedlar de enskilda bankerna för närvarande hafva utelöpande. Enligt den uppgift, som senast kommit Utskottet till handa, utgjorde detta belopp omkring 11,800,000 kronor och sålunda mindre än som varit utelöpande under någon tidpunkt allt sedan de enskilda bankerna nådde sin nuvarande utveckling. Redan häri torde ligga en anledning, hvarföre tidpunkten nu bör vara lämpligare än någon annan, då beloppet af dessa sedlar kanske betydligt öfverstiger nämnda siffra. Då nu härtill kommer, att de enskilda bankerna skulle af Riksbanken erhålla ett bytesmedel att dermed ersätta dessa sina egna femkronesedlar, för hvars inlösning de icke behöfde hafva någon omsorg, samt genom detta vaxlingsförskott komme att beredas dem en räntefri kassa-reserv, så ligger i allt detta en så stor fördel för de enskilda bankerna, att de, långt ifrån att af denna åtgärd hafva någon olägenhet, tvärtom deraf endast komme att hafva fördelar. Det lärer väl dessutom icke kunna innebära någon olägenhet för de enskilda bankerna eller skada deras kredit, att de hafva ett mindre antal sedlar utelöpande, och hvad allmänheten vidkommer, lärer väl just den omständigheten, att de enskilda bankerna genom den åtgärd, som här

Indragning af är föreslagen, komma i en ledigare ställning, verka derhän att äfven *enskilda bankers sedlar ä fem kronor.* allmänheten komme att ledigare röra sig än hittills varit händelsen. Den, som vistas här i Stockholm och som i allmänhet icke ser

(Forts.)

andra sedlar än Riksbankens, inser kanske ej så mycket behovet af dylikt bytesmedel, men förhållandet är icke detsamma i landsorten. Der ser man sällan riksbankssedlar, och ehuru man i allmänhet visserligen rör sig ledigt nog med enskilda bankers sedlar, finnas dock utgifter, för hvilka dessa sedlar icke kunna användas, såsom t. ex. vid betalning af skatter. Derföre är det obestriddigen för allmänheten en fördel, om den får röra sig med Riksbankens sedlar. Men jag tillstår, att jag i hela denna reform ser ganska liten betydelse, om jag icke ansåge densamma som en förelöpare till indragning af Riksbankens femkronesedlar, och jag har önskat att taga fasta på de ord, som Chefen för Finansdepartementet uttalade i sitt yttrande till statsrådsprotokollet i fråga om den Kongl. propositionen, nemligen att »det vore önskvärdt, att den stora mängd af småsedlar, som i vårt land omlöpa, småningom kunde mot klingande mynt utbytas», och »att det vore ett steg i den rätta riktningen och en nödvändig förutsättning för detta ändamåls vinnande, att till en början de enskilda bankernas sedlar af lägre värde blefve ur rörelsen indragna».

Det är ju alldeles naturligt, och det erkändes af den näst föregående talaren, att vill man indraga såväl Riksbankens som de enskilda bankernas femkronesedlar, så måste börjas med de enskilda bankernas. Åtgärden kan icke vidtagas på en gång. Den måste ske gradvis, och då sålunda endera af dessa två institutioner måste börja, så lära väl de enskilda bankerna få gå först. Men i sammanhang med en dylik åtgärd, nemligen indragning af femkronesedlar, föreställer jag mig, att det blir en nödvändighet och enda möjligheten att åstadkomma något gagn af reformen att skaffa ett verkligt mynt, som kan ersätta de indragna sedlarna. Endast häri ser jag en *verklig* fördel af den föreslagna reformen, och för min del anser jag, att en sådan åtgärd ovilkorligen måste föregå hvarje åtgärd beträffande indragning af de enskilda bankernas tiokronesedlar. När eller huru detta skall kunna ske, derom vågar jag icke uttala någon mening. Det *kan*, enligt hvad Kongl. Maj:t sagt, ske 1882, *under förutsättning att inom utgången af detta år sådana åtgärder för Riksbankens förstärkande vidtagas, som Kongl. Maj:t finner betryggande*; men en annan fråga blir, huruvida Riksdagen då verkligen vidtager sådana åtgärder, som Kongl. Maj:t anser betryggande. Om Riksdagen *icke* vidtager dem, står Kongl. Maj:t fullkomligt fri i denna sak och kan icke verkställa det uppdrag, som Riksdagen lemnat Kongl. Maj:t. Efter mitt förmenande kan en sådan åtgärd aldrig komma i fråga, utan att så väl de enskilda bankernas anspråk som allmänhetens bekvämlighet med afseende å rörelsemedlens tillräcklighet tagas i öfvervägande, och jag har icke kunnat tänka mig att åtgärden skulle kunna ske på *det* sätt, som Bankofullmäktige föreslagit, genom upptagande af ett större lån, utan att den skulle kunna ske endast genom en förening af de intressen och de krafter, som nu finnas spridda i dels Riksbanken, dels de enskilda bankerna, och jag tillförser mig att någon sådan åtgärd aldrig *kommer* att ske, utan att de enskilda bankernas billiga anspråk och allmänhe-

tens bekvämlighet tagas i betraktande. I afseende å den nu föredragna första punkten ber jag att få tillstyrka bifall.

*Indragning af
enskilda ban-
kers sedlar å
fem kronor.
(Forts.)*

Herr Stråle, Holdo: Det har ofta förefallit mig att det vilkor, som i § 38 af Riksdagsordningen uppställas med afseende å ändringar i grundlagarne eller att dessa ändringar skola vara »högst nödiga eller nyttiga och möjliga att verkställa», äfven borde tillämpas på andra vid Riksdagen förekommande frågor. Jag har försökt att med tillämpning af nämnda vilkor pröfva nu föreliggande fråga, och jag bekänner gerna, att det förslag, som framlagts, är möjligt att genomföra, ty det är för rådplägende församlingar likasom för enskilda personer möjligt att göra mycket, att fatta många beslut. Äfven om dessa icke äro nyttiga eller nödiga. Jag måste nu således erkänna att detta förslag är möjligt att verkställa, men jag kan icke inse, att det skulle vara nyttigt och än mindre nödigt att vid denna riksdag genomföra det. Förgäfves har jag försökt att spåra anledningen, hvarför förslaget vid denna riksdag blifvit framlagdt. Jag har förgäfves dertill sökt den anledning, att Riksbanken skulle deraf hafva någon fördel, och vi hafva af den siste talaren hört att förslaget möjligen skulle komma att för Riksbanken medföra olägenheter och icke fördelar, och det ligger i sakens natur. Ännu mindre har jag funnit anledningen till förslagets framkomst deri, att de enskilda bankerna skulle hafva på något vis förverkat den rätt, de hittills haft att utgifva sådana sedlar, hvarom fråga är. Jag har icke heller funnit någon anledning i de enskilda bankernas sätt att i öfrigt fullgöra sina skyldigheter till att på detta hårdhändta sätt gå till väga. I 1874 års Riksdags skrifvelse i frågan till Kongl. Maj:t har jag ej heller kunnat finna den allra ringaste anledning, ty till grund för denna skrifvelse låg alldeles oförtydbar afsigten att, om sedlarne å fem kronor, vare sig Riksbankens eller de enskilda bankernas, skulle indragas, skulle följden blifva att man erhöle större metallisk valuta i landet; men i förslaget har jag förgäfves letat efter någon förhoppning att så skulle blifva förhållandet. Om jag således å ena sidan förgäfves sökt finna en logisk anledning, hvarför förslaget just nu framkommit, måste jag å andra sidan bekänna, att jag funnit en faktisk förklaring dertill i en af de reservationer, som finnas bilagda Stats-Utskottets utlåtande N:o 46 i anledning af den Kongl. propositionen om bildande af en jernväghypoteksfond. Reservanterne, som utgöras af åtskillige ledamöter i Andra Kammaren, föreslå »att Kongl. Maj:ts nu i fråga varande förslag må på det sätt bifallas, att Riksdagen — under vilkor och förutsättning att de åtgärder, som för den allmänna rörelsens behof kunna anses erforderliga vid indragning under innevarande år af de enskilda bankernas femkronesedlar, nu vidtagas, äfvensom att Riksdagen i sammanhang dermed förklarar sig vilja vidtaga de anordningar, som ur samma synpunkt kunna erfordras vid indragningen senast före utgången af år 1882 af enskilda bankernas tiokronesedlar — beslutar: a) att under Riksgäldskontorets förvaltning bildas en fond till belopp af högst tjugo millioner kronor; b) etc. Detta är, efter min uppfattning, en faktisk förklaring till nu förevarande förslags framläggande. Anledningen åter till detta sammankopplande af två sins emellan alldeles främmande frågor torde

*Indragning af
enskilda ban-
kers sedlar å
fem kronor.*
(Forts.)

vara att söka uti den omständighet, att Kongl. Maj:ts propositioner om dels indragning af enskilda bankernas fem- och tiokronesedlar, dels bildande af en jernvägshypoteksfond samtidigt öfverlemnades till Riksdagen. För min del får jag bekänna, att jag betraktar denna fråga uteslutande ur synpunkten af den allmänna rörelsens behof och dess tillfredsställande. Jag tillåter mig icke att yttra i afseende å Riksbankens förhållande till frågan något annat, än att förslaget, efter mitt begrepp, kommer att förorsaka Riksbanken ganska stora obehag utan motsvarande fördelar och att det framför allt icke kommer, åtminstone till en början, att bidraga till ökad spridande af metallisk valuta i landet. Ännu mindre vill jag betrakta frågan från de enskilda bankernas synpunkt; dermed har jag intet att skaffa, och en talare på södermanlandsbanken har redan på ett utmärkt sätt sagt hvad derom kan sägas. Men jag tillåter mig såsom industriidkare betrakta frågan ur synpunkten af den allmänna rörelsens behof, och jag kan då icke undgå att finna, att, oafsedt den frågan huruvida den föreslagna åtgärden alls är nyttig, tidpunkten för dess vidtagande är den mest olämpliga som någonsin under vårt hittills tillryggalagda lefnadslopp kunnat uppletas. Den representant för Göteborg som nyss yttrade sig anförde såsom ett skäl, hvarför tidpunkten skulle vara fördelaktig, att de enskilda bankerna nu icke hafva mer än 11,800,000 kronor i femmor utelöpande, eller det minsta belopp, de på länge haft ute. Det synes mig uppenbart, att just detta bevisar att tidpunkten är olämplig; ty första följden af en förändring blir för allmänna rörelsen den att cirkulationen af femmor kommer att ytterligare minska. Är det förlätligt att minska rörelsemedlen i en tid, då man måste vara glad, att femmorna finnas och då hvarje affärsman vet, huru penningcirkulationen är inskränkt till det minsta möjliga? Vid första gynsamma förhållanden kunna de enskilda bankerna nu öka sin utelöpande sedelmassa och derigenom bereda en lättnad i rörelsen; men om indragning af femmorna nu beslutas, så kunna bankerna icke mer utgifva en enda femma. Den omständighet att sedelutgifningen för närvarande är så liten bevisar långt ifrån, att tidpunkten skulle vara lämplig; tvärtom, i min tanke, att den är den minst lämpliga, ty nu behöfves hvarenda sedel, som cirkulerar i rörelsen.

Ehuru det egentligen icke hör till den del af frågan som nu är föredragen, ber jag att till representanten för Göteborg få framställa den frågan, huruvida icke den allmänna rörelsen kommer att lida, om den föreslagna förändringen vidtages redan vid detta års slut. För öfrigt har den ärade talaren på södermanlandsbanken redan påpekat den fara, som ligger deri att under nuvarande tid röra vid något som helst af de enskilda bankernas förhållanden, och alldeles gifvet är att, oafsedt de vådor som sådant kan framkalla för bankerna, oberäkneliga och svarare följder uppstå för den allmänna affärsverksamheten. Ty det har erfarenheten visat att under närvarande förhållanden, då penningemarknaden är så tryckt, är det icke bankerna, som lidit förluster, utan de som behöft deras kapital, affärsmännen, och de skulle lida ännu mer genom hvarje försök att röra vid de enskilda bankernas förhållanden. Det är på dessa grunder jag bestrider, att den föreslagna förändringen är i någon mån nyttig för landet, och då dertill kommer att

jag anser den vara i alla hänseenden opåkallad, kan jag icke instämma i Utskottets förslag, utan yrkar för närvarande afslag derå.

*Indragning af
enskilda ban-
kers sedlar å
fem kronor.*

(Forts.)

Friherre Klinckowström: Innan jag inlåter mig på att upp- taga några af de anmärkningar, som blifvit framställda mot förelig- gande förslag, kan jag icke underlåta att på det varmaste tacka Re- geringen och den Kongl. Maj:ts rådgifvare, som främst haft detta ärende till behandling, för det slut, hvartill Regeringen i denna fråga kommit och jag tror, att detta skall vara ett af nämnde Konungens rådgifvares vackraste minnesmärken från hans embetsverksamhet. Jag är öfvertygad om, att icke få med mig lika tänkande inom Riksdagens båda Kamrar önska att till honom hembära samma tacksägelse.

Hvad beträffar sjelfva frågan, kan jag icke annat än på det högsta beklaga, att det Sammansatta Utskottet icke, på sätt Kongl. Maj:t föreslagit, vidtagit sådana åtgärder rörande bankförhållandena, som gjort det möjligt att på samma gång ordna indragningen af äfven en- skilda bankernas tiokronesedlar inom 1882, såsom Kongl. Maj:t hem- ställt. De skäl, som Utskottet framställt till stöd för sin åtgärd att icke behandla frågan om indragning af tiokronesedlarne i sammanhang med femkronesedlarnes indragning, förekomma på sidan 3 af Utskottets be- tänkande och lyda sålunda: »Utskottet, i likhet med Fullmäktige, an- ser, att de åtgärder, hvilka i fråga om Riksbanken kunna erfordras såsom en följd utaf indragningen af enskilda bankernas tiokronesedlar, icke lämpligen kunna nu göras till föremål för beslut, eftersom in- dragningen af dessa sedlar enligt den Kongl. propositionen är afsedd att ega rum först efter någon längre tids förlopp, och enär indrag- ningen för öfrigt synes Utskottet erfordra förberedelser, hvilka vid in- nevarande riksdag näppeligen kunna vidtagas». Dessa skäl synas mig föga hållbara och hafva, enligt mitt förmenande, förfuskat nyttan och fördelarne af den framställning, Kongl. Maj:t i denna fråga gjort. Att nu i Riksdagens sista timma återremittera betänkandet för den skull, att Utskottet skulle kunna utarbета något förslag för indragning af tiokronesedlarne, finner jag, lika med många af herrarne, vara omöj- ligt, och man får således finna sig deri, likasom äfven i den betydliga kostnad, som måhända kommer att uppstå för att få dessa senare sed- lar indragna likasom nu femkronesedlarne.

I afseende å den nu föredragna punkten har jag en anmärkning att göra. Der föreslås, i fråga om vaxlingsförskott, att de enskilda bankerna skulle erhålla sådant intill slutet af år 1884. Detta är är framställt af Kongl. Maj:t i den nådiga propositionen därför, förmodar jag, att deri var fråga om indragning af såväl femkrone- som tiokrone- sedlarne, men då nu endast indragning af femkronesedlarne ifråga- kommer, finner jag, lika med Bankofullmäktige i deras härom afgifna yttrande, att det borde vara tillåtet för de enskilda bankerna att få detta förskott i Riksbanken endast intill slutet af år 1882; och får jag göra en vördsam hemställan om ändring i sådan syftning i första punkten.

Beträffande hela denna fråga och de anmärkningar, som deremot blifvit gjorda, så har jag icke funnit någon af den vigt, att den kun- nat rubba min öfvertygelse rörande nyttan och nödvändigheten af den

*Indragning af
enskilda bankers
sedlar af
fem kronor.*

(Forts.)

föreslagna reformen. Man har sagt, att under en tid af ekonomiska svårigheter skulle det vara betänkligt att verkställa en så betydlig indragning af rörelsemedlen. Men, mine herrar, här är ju icke, så vidt jag kan finna, fråga om någon indragning af rörelsemedel, utan om ett *utbyte* af de enskilda bankernas femkronesedlar mot Riksbankens sedlar å samma valör. Icke kan väl det allmänna betrycket eller de svårigheter i ekonomiskt hänseende, som nu måhända förefinnas på åtskilliga håll, ökas derigenom, att man utbyter det sämre mot det bättre. Tvärtom synes det mig, att det skall blifva en ökad säkerhet i Riksbankens femkronesedlar, som, man må säga hvad man vill, hafva i allmänna mening, och detta med rätta, ett högre värde, och allmänheten sätter dertill mera tillit än till de enskilda bankernas sedlar af samma valör. Om det vore fråga om att indraga detta betydliga sedelbelopp, som, på sätt Fullmäktige nämnt, varierar mellan 12 och 17 millioner, så skulle jag vara den förste att afstyrka en sådan åtgärd, men då här blott är fråga om ett utbyte af enskilda bankernas sedlar mot det att Riksbankens lemnas i stället, så finner jag icke det minsta skäl, hvarföre man från det allmännas sida skulle motsätta sig en sådan åtgärd. Helt olika gestaltar sig frågan om de enskilda bankernas sedlar, sedd ur synpunkten af dessa bankers egen nytta. Det lider icke tvifvel att enskilda bankerna hafva haft en högst betydlig fördel af detta myntrepresentativ och det kan väl icke bestridas, att de äfven gjort sig det till godo så mycket som lagligen ske kunnat. De enskilda bankernas utelöpande sedlar utgjorde den 28 Februari detta år 41,207,000 kronor och denna summa ökades, det är det märkliga, till den 31 Mars till icke mindre än 43,377,000 kronor, således på en månad med mer än två millioner. Om jag räknar endast tre procent ränta på ett medelomlopp för hela året af 40 millioner af nyssnämnda sedlar, så finner jag att enskilda bankerna blott på denna sedelemission hafva en vinst af 1,200,000 kronor. Detta är en stor fördel, ett stort privilegium, som bankerna haft under en längre följd af år, helst då man besinnar, att den enskilda banksedeln i allmänhet lemnar innehafvaren ingen ränta, att den har en obestämd omloppstid, att den upprepade ganger tjänar såsom bytesmedel och att den numera erkännes och mottages såväl i allmänna uppbörden och sedan år 1869 vid liqvider i Riksbanken. I alla dessa förhållanden ligger ett stort privilegium, men dertill kommer, att en stor del af dessa sedlar verkligen är ofonderad eller utan motsvarande värde. Om vi undersöka de värden, som skola tjena till inlösen för dessa sedlar, finner man, att den sista Mars detta år hade de enskilda bankerna för inlösen af nämnda sedelmassa endast 8,315,000 kronor i gällande guldmynt, 275,000 i annat guldmynt och plantsar samt 8,550,000 i silfver-, brons- och kopparmynt samt riksbankssedlar. Detta gör sammanlagt 17,140,000 kronor. Men, säga försvararne af detta sedelsystem, de enskilda bankerna hafva äfven rätt att använda en del af grundfonden till inlösen af sedlar. Denna del är 20 procent af grundfonden, hvilken enligt författningen skall utgöras af lätt säljbara räntebärande obligationer. Dessa 20 procent utgöra i samtliga banker icke mer än 11,646,000 kronor. Således fans endast 28,786,000 kronor för att möta en inlösnings af något öfver 43 millioner banksedlar. Resten får tagas af

andra säkerheter, som bankerna ega, men hvilka säkerheter sannolikt icke äro så lätt realisabla, som fordras för att möta deras anspråk, som vilja erhålla verkligt mynt för detta myntrepresentativ om en stormning skulle ske mot de enskilda bankernas luckor. Under sådana förhållanden finner jag att det är både riktigt och försigtigt af Regeringen att nu begagna den rättighet, som Riksdagen för 4 år sedan lemnade henne, och det förvånar mig att man så skarpt sätter sig emot en sådan åtgärd, om det icke vore derföre, att den stör de enskilda bankernas intresse, men dessa enskilda intressen få väl icke läggas i vågskålen och uppväga de allmänna intressen, som hos oss litet hvar böra vara i allo de främsta.

*Indragning af
enskilda bankers
sedlar å
fem kronor.*

(Forts.)

En talare på södermanlandsbanken har yttrat, att de sedlar, som skulle inlösas och nu utgöra omkring 47 å 50 millioner i fem- och tiokronesedlar sammanlagdt för de enskilda bankerna och Riksbanken, skulle behöfva ersättas med guld- eller silfvermynt. Jag vet icke, att här ännu varit fråga om att Riksbankens femmor och sedlar på högre valör skulle ersättas med klingande mynt. Jag tror, hvad femmorna beträffar, om svenska allmänheten blefve rådfrågad, skulle den utan tvifvel votera för att viinge behålla Riksbankens femkronesedlar såsom ett högst beqvämt liqidationsmedel man och man emellan, i synnerhet på landet, och det har gått så långt, att jag tror, det en stor majoritet i Andra Kammaren velat hafva riksbankssedlar af ännu mindre valör för att med lätthet kunna verkställa liqvider man och man emellan. Jag tror sålunda, att så länge Riksbanken städse honorerar sina förbindelser, det vill säga, när banksedlar presenteras, in-vexlar dem med klingande mynt, hvilket skett allt sedan 1830, kan det icke komma i fråga att allmänheten skulle önska indragning af Riksbankens femkronesedlar.

Samme talare yttrade, att det vore lyckligt, om reformen åtminstone uppsköttes ett år, så att de enskilda bankerna kunde hinna ordna dithörande förhållanden. I den kungörelse, som innehåller de senaste föreskrifterna rörande de enskilda sedelutgifvande bankerna, af den 12 Juli 1874, är redan stadgadt, att dessa sedlar på fem och tio kronor skola indragas och att det skulle bero på Kongl. Maj:ts förordnande, huru länge de ännu skulle få qvarvara i den allmänna rörelsen. Bankerna hafva sålunda under 5 år vetat att denna indragning skulle komma att ega rum och de hafva ju då haft god tid att bereda sig derpå.

När vi hunnit till femte punkten, skall jag be att få yttra mig öfver den reservation, som Herr Wijkander dervid afgifvit, i fall flere af Kammarens ledamöter skulle dela hans åsigt rörande lagligheten att tillägga något till 30 § i Kongl. kungörelsen den 12 Juli 1874; men till dess får jag anhålla att Kammaren behagade bifalla den nu föredragna punkten, allenast med den ändring, att det der förekommande årtalet 1884 måtte utbytas mot 1882.

Herr Tornerhjelm: Oaktadt jag är något hes och illamående, ber jag dock att få yttra några ord i denna fråga, emedan jag anser densamma vara af den största vigt och djupt ingripa i våra ekonomiska förhållanden. Att hafva ett så litet pappersmynt som femmorna, erkännes i alla länder och af alla nationalekonomiska författare vara

*Indragning af
enskilda ban-
kers sedlar å
fem kronor.*

(Forts.)

och det har därför många år varit fråga om att här i Sverige taga ut steget och indraga detta mynt. Lagen om de enskilda bankerna medgifver Kongl. Maj:t rätt att, när han så för godt finner, vidtaga denna åtgärd, och vi hafva sålunda varit beredda på att detta förr eller senare skulle ega rum. Att tidpunkten därför nu är väl vald, det skall Gud veta, att jag ej anser. Tvärt om! Men det är nu icke fråga om att med ens helt och hållet indraga detta pappersmynt och ersätta detsamma med klingande mynt, en åtgärd, som jag förmodar att Finansministern ansett allt för våldsamt, utan meningen är att nu så småningom göra början med privatbankernas femmor, för att sedermera i en framtid låta turen komma till Riksbankens. Om tidpunkten också icke är gynsam, så påstår jag dock, att de lättnader för öfvergångens beredande, som nu äro af Kongl. Maj:t föreslagna, icke kunnat vara bättre och ändamålsenligare. Här klagas, att ett bifall till förslaget skulle medföra rubbningar i våra affärsförhållanden. Jag är lika mycket som någon annan öfvertygad, att hvarje rubbning i våra affärsförhållanden i synnerhet nu är farlig, men jag tror icke, att reformen skulle medföra sådana verkningar, ty derigenom att privatbankerna få detta vexlingsförskott, behöfva de ju icke i någon mån minska sin rörelse. Väl användt är detta förskott en förstärkning af myntkassan, af hvilken man till och med kan beräkna en tillökning i bankernas rörelse. Här äro somliga, som intressera sig för privatbankerna; andra åter, som anse, att man vill bereda dessa banker för stora fördelar. De, som hafva intresse för privatbankerna och inse nödvändigheten att dessa banker nu lemnas ostörda, så att de kunna uppfylla sina förbindelser, för dem bör all fruktan försvinna, ty dessa banker komma icke att i någon väsentlig mån lida rubbning i sin rörelse af denna förändring.

En talare har ansett, att frågan borde uppskjutas på ett år. Jag kan icke inse den minsta fördel deraf. Man säger att privatbankerna behöfde denna beredsetid. På hvad sätt skulle de då bereda sig? Jo, genom att småningom indraga sina femmor; men då uppstår just en sådan minskning i myntstocken, som man så mycket fruktar. Bankerna tvingas då att småningom minska utsläppningen af dessa sedlar, ty man kan icke bestämdt beräkna att samma fördelaktiga vilkor för reformens genomförande, som nu bjudas, komma att beskäras om ett år. Vi kunna nemligen icke säga, att vi acceptera dessa föreslagna vilkor, men önska, att de icke träda i verket förr än om ett år.

Den siste talaren yttrade, att allmänheten naturligtvis mycket hellre mottager Riksbankens än privatbankernas femmor. Det tror jag icke! Att så är förhållandet här i Stockholm, kan väl hända, men på landet tager man lika gerna privatbankssedlar, och jag vill till och med påstå, att dessa lenna större säkerhet än Riksbankens sedlar, ty i den händelse Riksbankens metalliska kassa skulle nedgå under en viss gräns, skall under vissa omständigheter Riksdagen sammankallas, och om de dåliga konjunkturerna fortfara, kan mycket väl hända, att Riksbanken får så svårt att uppfylla sina förbindelser att banklagen måste för en tid suspenderas. Detta kan deremot icke inträffa med privatbankerna, ty bakom dem stå tusentals personer, hvilka äro med hela sin förmögenhet ansvarige för bankens förbindelser.

För öfrigt tror jag, i likhet med hvad förut blifvit af andra talare yttradt, att det beslut, Kammaren här kommer att fatta, står i samband med de andra stora ekonomiska frågorna, som komma före, och att man icke kan lösrycka en reform vare sig i politiskt eller ekonomiskt hänseende och se densamma för sig ensam, utan måste ställa den i samband med öfriga dithörande frågor. Å ena sidan anses nu såsom en fördel för privatbankerna att ega rätt till utgifvande af femkronesedlar, och man är därför motvillig mot förslaget; men jag anser då, att man med skäl kan fordra att privatbankerna afstå från denna rätt, då det gäller att derigenom tillgodose det allmänna bästa. Å andra sidan säger jag såsom sjelf privatbanksdelegare, att enligt min åsigt reformen länder till deras fördel eller åtminstone icke skadar deras intressen men deremot gagnar ett stort allmänt intresse.

*Indragning af
enskilda ban-
kers sedlar å
fem kronor.
(Forts.)*

På dessa skäl ber jag att få yrka bifall till förslaget utan ändring och jag är öfvertygad, att Första Kammaren med sin praktiska blick icke skall fästa sig vid de större eller mindre olägenheter, som man fruktar att reformen skall medföra, utan se saken i stort, se på det allmänna bästa framför det enskilda.

Herr Talmannen tillkännagaf, att anslag blifvit utfärdadt till sammanträdets fortsättning kl. 7 e. m.

Herr Mannerskantz: Den föreliggande frågan är efter min öfvertygelse af den allra största vikt och jag kan för min del icke hylla den åsigt, som jag nyss hörde uttalas, att man bör vara regeringen tack skyldig därför att den framlagt detta förslag. Jag kan icke tillbakahålla att öppet uttala den öfvertygelse, jag hyser i viktiga ämnen, utan anser mig såsom representant skyldig att yttra min mening derom.

Här har förut blifvit uttaladt, att tidpunkten för denna frågas framläggande är den mest olämpliga, som kunnat väljas, och jag måste till fullo instämma deri. En talare på södermanlandsbanken har undersökt, hvilka skäl som kunnat föranleda framläggandet af den Kongl. propositionen och jag kan ej finna annat än att han har fullkomligt rätt i hvad han dervid yttrade. Utskottet har sammanfört dessa skäl, men jag kan för min del icke tillmäta hvarken dem eller de skäl, som man måste förstå under, någon afgörande betydelse. Det första skälet skulle vara, att man vill indraga de utelöpande småsedlarne och ersätta dem med klingande mynt. Ingen kan varmare än jag önska ett sådant utbyte och jag har försökt strida därför under hela den tid, jag deltagit i parlamentariska förhandlingar, samt många gånger tyckt mig finna, att tidpunkten för en sådan reforms genomförande närmade sig. Denna tidpunkt ansåg jag vara inne för några år sedan, då våra konjunkturer befunno sig i ett tillstånd så lysande, att något sådant knappast förut egt rum, och då penningar tillströmmade i öfverflöd. Under sådana förhållanden var det, som den af Finansministern åberopade punkten i lagstiftningen för våra privatbanker tillkom; ty man kunde hoppas att en del af den införda metalliska valutan skulle utsläppas i rörelsen och motsvarande belopp af sedlar alltså kunna indragas. Det var under förutsättning att så skulle till-

*Indragning af
enskilda bank-
kers sedlar å
fem kronor.*

(Forts.)

gå, som jag och många med mig voro med om att i enskilda banklagen inlägga den §, som nu af Herr Finansministern blifvit tolkad så att, efter som Riksdagen medgifvit Kongl. Maj:t rätt att, när han så för godt funne, indraga de enskilda bankernas småsedlar, så borde också denna åtgärd vidtagas. Men jag bekänner, att, då jag deltog i detta Riksdagens beslut, jag hyste det förtroende till regeringen, att hon icke skulle vidtaga denna åtgärd vid den tidpunkt, då detta vore liktydigt med att helt och hållet uppgifva det gamla, vidt utgrenade enskilda banksystemet. Jag har under eu lång tid såsom medlem af Banko-Utskottet och såsom medlem af ett par komitéer, hvilka behandlat denna fråga, försökt att få den stora massan af enskilda bank-sedlar helt och hållet upphäfd och ersatt med andra sedlar, utgifna dels af Riksbanken, och dels af en annan institution, som i samband med Riksbanken skulle bildas och hvarom förslag äfven blifvit afgifvet af den komité, som tillsattes efter en kris som då egt rum, men som dock var af vida mindre vådlig beskaffenhet än den nuvarande. Hade detta förslag vid denna tid haft framgång, tror jag att derigenom många af de olyckor som nu inträffat blifvit förebyggda. Att deremot nu företaga den föreslagna åtgärden, då så väl Riksbankens som de enskilda bankernas sedelstock så betydligt sjunkit, och då icke ett tecken till förhoppning, icke en skynt till ljusning visar sig, att vi snart skola komma till den ställning att vi kunna öka våra metalliska tillgångar och deraf kunna utsläppa någon betydligare del i rörelsen, det tror jag vore i högsta grad vådligt för den allmänna rörelsen. Finansministern tyckes också förutsätta detta, då han, för att sätta både de enskilda bankerna och orterna i tillfälle att utan några särdeles stora olägenheter kunna underkasta sig följderna af en indragning af de enskilda bankernas småsedlar, föreslår åtgärder, som skulle erbjuda de enskilda bankerna fördelar, hvarigenom de skulle kunna uppehålla sin rörelse och tillgodose orternas behof. Men just häruti ligger efter min uppfattning den största svårigheten att antaga hvad som blifvit föreslaget, ty jag har, såsom jag förut nämnt, under de första delarne af mitt deltagande i Riksdagens förhandlingar såsom ledamot af Banko-Utskottet varit med om de beslut, hvarigenom grunden lades för Riksbankens ställning, sådan den intill sista tiden i väsentliga delar bibehållits, och jag kan icke, då jag tror att dessa grundregler omöjligen kunna borttagas utan att rubba bankens hela ställning, gå in på en åtgärd som, utan att enligt min tanke medföra någon vinst, deremot skulle leda till ofantliga förluster genom att rubba grunderna och stöden för denna landets största finansiella institution, af hvilken alla vårt lands eganderättsförhållanden bero. Jag kan icke hjälpa att jag något berör äfven de följande punkterna och deribland i främsta rummet den, att man skulle ändra grundbestämmelsen om de trettio millionerna, hvarmed den metalliska valutan högst får öfverskridas. Om detta, sedt i och för sig, icke tyckes hafva så stor betydelse, innebär det dock det vådligaste prejudikat för framtiden, ty hvad hindrar sedan att vid hvarje riksdag godtyckligt ändra denna bestämmelse och slutligen bringa det derhän, att man icke vidare har någon säkerhet för att Riksbanken skall kunna uppfylla sina förbindelser. Här föreslås äfven, att sedlar, som redan äro utlemnade från

Riksbanken såsom vaxlingsförskott, icke skola beräknas tillhöra Riks-*Indragning af*
 bankens sedelstock, under det att man förr var så noggrann i detta *enskilda ban-*
 hänseende, att man till sedelstocken räknade stora belopp, som alldeles *kers sedlar å*
 icke behöfde dit hänföras. Äfven detta är efter min tanke ett steg i *fem kronor.*
 orätt riktning att på detta sätt handtera Riksbankens medel. Det
 kan derigenom hända att i ett ögonblick, då Riksbankens förmåga
 kanske står på det allra svåraste prof, hela denna massa af sedlar
 utkastas i rörelsen och inströmmar i Riksbanken och sätter denna i
 yttersta förlägenhet. Dessa betänkligheter igöra det för mig alldeles
 omöjligt att antaga det föreliggande förslaget. Detta innefattar vis-
 serligen blott, att de enskilda bankernas femkronesedlar skola indragas,
 men inom kort blir det tiornas tur, och det skall då fordras ännu
 större ansträngningar af Riksbanken. Man må tycka att det betyd-
 er ingenting, att de enskilda bankernas småsedlar indragas, då man be-
 viljar dessa banker åtskilliga förmåner för att lätta öfvergången, men
 jag anser att i och genom denna reform de enskilda bankerna för all
 framtid äro upphäfd. Dermed vore visst icke någon skada skedd, så-
 vida man satte något annat i stället, men derpå är man icke betänkt,
 utan man har endast sökt att göra öfvergången någorlunda lätt. Jag
 tror derföre att man för närvarande gör rättast i att söka få ett upp-
 skof med femmornas indragning och på samma gång begära, att rege-
 ringen till nästa riksdag måtte framlägga förslag till en helt och hållet
 ny bankorganisation. Man vet då på förhand hvad som kan komma
 att inträffa och hvad man får i stället för det gamla. Jag ber der-
 för att få föreslå, att Kammaren, med afslag å Utskottets hemställan
 ville besluta, att å Kongl. Maj:ts nu föredragna nådiga proposition afgifva det svar:

Att Riksdagen, som anser betänkligt, att, under de svårt tryckta
 penninge- och kreditförhållanden, som nu råda i vårt land, vidtaga
 åtgärder af så väsentlig inverkan å både Riksbanken och de enskilda
 bankernas rörelse och ställning, som af Kongl. Maj:t föreslagits, icke
 kan dertill lemna sin medverkan; men i underdanighet anhåller, att
 Kongl. Maj:t täcktes, *dels* till 1880 års slut uppskjuta den tillämnade
 indragningen af de enskilda bankernas sedlar af fem kronors valör,
 och, *dels* låta utarbета och till nästkommande riksdag afgifva förslag
 till successivt upphörande af de med sedelutgifningsrätt försedda en-
 skilda bankerne och deras ersättning genom varsam öfvergång till
 en efter rörelsens olika behof väl afpassad ny bankorganisation.

Herr Hallenborg: Då den Kongl. Maj:ts nådiga proposition,
 som föranledt nu förevarande sammansatta Banko- och Lag-Utskotts
 betänkande, enligt mitt förmenande gifver anledning till åtskilliga
 reflexioner ur konstitutionel synpunkt, har jag ansett, att jag vid detta
 tillfälle icke borde underlåta att uttala mina åsikter, på det att proto-
 kollet om debatten i denna fråga äfven må innehålla, att någon fästet
 sig vid hvad i detta afseende kan vara anmärkningsvärdt. Jag tror
 att man, utan att hafva allt för öfverdrifna anspråk, kan fordra, att
 en Kongl. proposition skall vara så affattad, att Riksdagen derpå kan
 svara ett bestämdt ja eller nej, att den skall vara så formulerad, att
 icke det eller de Utskott, som skola behandla propositionen, sättas i

*Indragning af
enskilda bank-
ers sedlar af
fem kronor.*
(Forts.)

den obehagliga nödvändigheten att antingen icke föreslå något svar på propositionen på den grund att de dertill icke ega befogenhet, eller ock — hvad nu är fallet — gifva ett svar, som icke tillkommer dem att lemna. Då hvarken Banko- eller Lag-Utskottet har motionsrätt, hafva dessa Utskott efter mitt förmenande icke heller rätt att föreslå några tillägg i banklagen, och efter min åsigt hade Kongl. Maj:ts proposition bort innehålla ett så bestämt formuleradt förslag till lagförändring, att sammansatta Banko- och Lag-Utskottet kunnat derpå svara. Jag nämner detta därför att jag anser, att det för frågans utredande varit särdeles angenämt, om den framkommit i det skick, att man icke deremot behöft framställa några anmärkningar. Naturligtvis är det Kamrarnes talmän, som komma att afgöra, om proposition på Utskottets förslag kan framställas, och jag vill ingalunda påstå att min åsigt är den rätta; men den delas af så många, att det hade varit lyckligt, om tvifvelsmål icke kunnat komma i fråga.

Jag inser icke heller hvarför den Kongl. propositionen behöft framkomma så, jag må säga, skizzerad, då icke egentligen varit någon brådska med dess framställande, och jag vågar, med återkallande i mitt minne af hvad jag från säker källa kunnat inhemta, fästa mig vid hvad Herr Statsrådet och Chefen för Finansdepartementet vid slutet af sistlidne år yttrade med afseende å frågan om begärd oktroj för Lidköpings enskilda bank och förnyad oktroj för Bohusläns enskilda bank, då han förklarade, att vid en reform, afseende indragning af småsedlar, man borde vara mycket försiktig med att icke gå brådstörtadt till väga och särskildt låta sig angeläget vara att välja den för reformens genomförande lämpligaste tidpunkten; och Herr Departementchefen lade dertill, att det dåvarande ögonblicket och troligen äfven den närmaste framtiden vore en särdeles olämplig tid för rubbningar af de redan oktrojerade bankerna. Härvid tränger sig ovilkorligen på mig frågan, hvilka gynsamma omständigheter inträdt emellan den 20 December och den 24 Februari. Allt beror härvidlag naturligtvis på hvad man menar med gynsamma omständigheter och jag skall be att få till frågan derom sedermera återkomma, men vill nu påpeka, att hvad vi vid ähörandet af Konungens trontal erforo, eller att Kongl. Maj:t sjelf insett att vår finansiella ställning blifvit betydligt försämrad på grund deraf att åtskilliga kapitaler blifvit bundna af våra jernvägsföretag, visserligen kunnat berättiga till framkomsten af den Kongl. propositionen om bildande af en jernväghypoteksfond, men, så vidt jag förstår, icke bort föranleda en proposition om indragning af dessa fem- och tiokronesedlar; ty då regeringen i Maj månad förlidet är icke kände till något betryck i landet, men Kongl. Maj:t, efter sitt tillkännagifvande i trontalet, i sistlidne Januari funnit, att sådant betryck rådde, förefaller mig som om tiden för aflåtande af nu ifrågavarande Kongl. proposition varit mycket ogynsam, och bestämdt mer ogynsam än den 20 sistlidne December, hvadan och intet skäl funnits att nu företaga den deri föreslagna åtgärden. Det är därför jag tycker det vara svårt att i en sådan fråga kunna bilda sig ett omdöme om hvad som menas med den gynsamma tidpunkten. Skulle dermed menas den, då man har så godt om penningar i landet, att småsedlarne kunna utbytas mot klingande mynt — hvilket ju var

målet med 1874 års skrifvelse och äfven efter Herr Statsrådets och Chefens för Finansdepartementet åsigt det som bör eftersträfvast — så får jag säga, att tidpunkten snarare synes mig särdeles ogynsam, ty vi skulle icke kunna reda oss i den allmänna rörelsen, om så väl de enskilda bankernas som Riksbankens femkronosedlar indrogos. Skulle åter denna tidpunkt vara gynsam med afseende på privatbankernas förhållanden och därför att de nu mer än någonsin skulle vara benägna att ingå på den ifrågasatta förändringen, förefaller mig som om man snarare tänkt för mycket på att genomföra en reform, som man önskar, än på att åstadkomma något för landet nyttigt. Följden af det framställda förslaget, om det antages, blir naturligtvis den, att Riksbanken får monopol på att utgifva sedlar å fem och tio kronors valör. Att klingande mynt genom detta förslag mer skulle komma i rörelsen, betviflar jag. Och om Riksbanken får ett sådant monopol, tror man då verkligen, att den tidpunkt snart skall komma, då äfven dess småsedlar skola indragas? För att erhålla svar på denna fråga behöfva vi endast i minnet återkalla de häftiga strider, som utkämpades för enkronosedlarnes bibehållande, och huru efter indragningen af dessa sedlar motioner blifvit väckta om deras återupplifvande och om utsläppande af sedlar å två kronors valör. Då man nu vet vår ömtaliga förkärlek för dessa sedlar och hurusom klagomål hörts öfver svårigheten af att icke hafva enkronosedlarna kvar, kan man med skäl föreställa sig, att icke Riksbankens småsedlar skola blifva så svåra att undvara, att en reform i den riktningen visserligen knappast låter sig genomföras?

Det är nödvändigt i en fråga sådan som denna att fatta ett beslut. För mig skulle saken vara lätt, derest Riksdagen icke redan gifvit Kongl. Maj:t rättigheten att indraga dessa sedlar. Jag skulle, om så ej vore förhållandet, obetingadt yrka på afslag. Men då Kongl. Maj:t har en sådan rättighet och ändå i det han gör en framställning, som påstås vara fördelaktig för såväl Riksbanken som de enskilda bankerna, ber, der han kunde befalla, tycker jag att klokheden bjuder oss att rösta ja. För öfrigt tror jag, att Kongl. Maj:t bättre än jag och de andre, som yttrat sig om tidpunktens olämplighet, förstår att bedöma den saken, men äfven att, om reformen blifver genomförd, de tacksägelserop, som från vissa håll komma att uppsändas till den, som framställt förslaget derom, visserligen komma att blandas med mycket missljud från andra håll.

Herr Statsrådet Forssell: Konstitutions-Utskottets ärade ordförande har mot den Kongl. propositionen rigtat en anmärkning derför, att i samma blifvit framställd en fråga af sådan beskaffenhet, att *han* sväfvade i ovisshet, huruvida Kamrarnes Talmän kunde framställa proposition på det af Sammansatta Utskottet föreslagna svar på denna fråga. Jag är öfvertygad derom, att, likasom hans ovisshet härutinnan kan häfvas icke af mig utan endast af Kamrarnes Talman, så träffar hans, på denna ovisshet grundade anmärkning icke mig, icke den Kongl. propositionen, utan allenast det Sammansatta Banko- och Lag-Utskottet; och det skulle vid sådant förhållande väl icke tillhöra mig att besvara denna anmärkning. Likväl vill jag fästa uppmärk-

*Indragning af
enskilda bankers
sedlar å
fem kronor.*
(Forts.)

Indragning af
enskilda bank-
ers sedlar å
fem kronor.

(Forts.)

samheten derpå, att, då Kongl. Maj:t ifrågasatte en ändring i banklagen — jag förutsätter nemligen, att den ärade ordföranden med banklagen menar 1874 års Kongl. kungörelse om enskilda banker med rätt att utgifva egna sedlar, och icke lagen för rikets ständers bank, i hvilken förändringar äfven blifvit af Sammansatta Utskottet föreslagna — då Kongl. Maj:t begärde ett medgifvande af Riksdagen, att de i banklagen stadgade grundfondshypoteken måtte få på särskildt sätt användas, det för Kongl. Maj:t och det ändamål, han afsåg, varit alldeles tillräckligt, om Utskottet föreslagit och Riksdagen beslutat ett enkelt ja eller nej på frågan, eller ock ett konditionelt ja. Då emellertid Utskottet derutöfver företagit sig att *formulera* en särskild lagparagraf såsom tillägg till det i lagen förut befintliga, kan sådant för Regeringen i sak icke innebära något annat eller mera än samma svar i en annan form; och kommer denna paragraf att af Riksdagen för dess del beslutas såsom ett svar på Regeringens framställning, kommer naturligtvis detta svar att af Regeringen i vederbörlig ordning pröfvas.

Den ärade ordföranden yttrade också några ord om åsigt, som jag, efter hvad han trodde sig veta, på annat ställe uttalat om olämpligheten af nu ifrågavarande reform. Jag tror mig böra upplysa Kammararen, att det var ett förtroende, lemnadt Kammararen af Konstitutions-Utskottets Ordförande, om hvad han läst i de otryckta statsrådsprotokollen för den 20 December. Om citatet var fullt exakt, kan jag för ögonblicket icke afgöra, men lyckligtvis var det så till vida tillräckligt, som jag med stöd deraf kan visa, att min den 20 December uttalade åsigt icke strider mot hvad som af mig yttrades till det för Kammararen tillgängliga statsrådsprotokollet den 24 Februari. Jag sade nemligen vid första tillfället, den 20 December, att det icke vore lämpligt att företaga en *brådstörtad* reform af de enskilda bankernas sedelutgifning, och jag hemställer, om någon brådstörtad reform blifvit af mig den 24 Februari förordad och af Kongl. Maj:t föreslagen. Jag sade vidare, att ögonblicket icke vore det rätta att företaga någon *rubbnings* i de enskilda bankernas förhållanden; och min öfvertygelse är, att ingen skall med sanning kunna säga, att i statsrådsprotokollet för den 24 Februari förordats någon *rubbnings* af de enskilda bankernas förhållanden i detta ögonblick eller ens i den närmaste framtiden. Det är för mig af vigt att betona detta, emedan af så många talare under diskussionen utropats: hvarför en sådan reform i denna tidpunkt, den olämpligaste af alla som kunde väljas? hvarför en rubbning af de enskilda bankernas förhållanden? Jag medgifver nu, såsom den sista December 1878, att tidpunkten för en rubbning af bankernas förhållanden icke är lämplig, men Kongl. Maj:t har också nu föreslagit Riksdagen att bevilja sådana villkor för verkställandet af hvad Riksdagen år 1874 ifrågasatte, att derigenom under den närmaste framtiden ingen rubbning skulle åstadkommas i de enskilda bankernas förhållanden eller i den allmänna rörelsen. Om Riksdagen beviljar hvad Kongl. Maj:t sålunda begärt, blir följden, att de enskilda bankerna få en anvisning att hos Riksbanken — alldeles såsom förut hos sina egna sedeltryckare — hemta sedlar till utbyte mot sina egna ingående sedlar, och det mot säkerheter, som de redan hafva inneliggande för sin

egen sedelutgifning och till ett pris, som under det första året kommer att något understiga och under de närmast följande tre åren med säkerligen mycket litet öfverstiga de kostnader, som vällas af de enskilda bankernas egen sedelutgifning. En sådan anordning synes mig icke i ringaste mån böra trycka på de enskilda bankerna och således icke heller på den allmänna rörelsen. — Detta är dock kärnan i Kongl. Maj:ts förslag, och åt densamma får icke gifvas någon annan betydelse, än den verkliga har.

Jag begagnar detta tillfälle för att i största korthet bemöta ett par yttranden af föregående talare. En ärad talare på södermanlandsbänken har mot uttrycket »vexlingsförskott» framställt den anmärkning, att detsamma syntes innebära, att hvad Riksbanken till de enskilda bankerna lemnade, endast skulle vara ett förskott för invexling af Riksbankens förslitna sedlar. En sådan misstyding är väl icke gerna möjlig endast deraf, att skyldigheten att inlösa Riksbankens förslitna sedlar blifvit bestämd såsom ett vilkor för erhållande af vexlingsförskott, då detta senare, enligt motiveringen i så väl Kongl. Maj:ts proposition som Utskottets förslag, uppenbarligen afser att inlösa de enskilda bankernas egna femkronosedlar. Att detta förskott sedermera får behållas under en längre tid, innebär ju endast, att sålunda sätta de enskilda bankerna i tillfälle att på flera år fördela stöten af den år 1880 inträdande skyldigheten att med egna medel infria dess nu utelöpande skuldförbindelser. En annan talare har framställt yrkande derom, att rättigheten till åtnjutande af vexlingsförskott måtte bestämmas att gälla icke till år 1884, utan till år 1882, och stödt detta sitt yrkande på förmenandet, att, då Kongl. Maj:t föreslog år 1884 såsom den yttersta gränsen, han satte denna gräns i ovilkorligt samband med tiokronosedlarnes indragning. Jag begagnar tillfället att upplysa honom, att, efter mitt förmenande, Kongl. Maj:t, med afseende likaväl å fem- som å tiokronosedlar, bestämt år 1884 såsom gräns för åtnjutandet af vexlingsförskott.

Herr Jöns Pehrsson: Det är kanske öfverdådigt af mig, som bör känna allra minst i dessa stora finansiella frågor, att besvära Kamraren med några ord i denna sak. Jag vill, att börja med, framställa spörsmål, huruvida de enskilda bankerna kunna åläggas att mottaga dessa vexlingsförskott äfven om de ej vilja det. Jag tror, att de icke kunna förpligtas dertill. Detta är en sida af saken, som också torde vara att beakta; en annan icke mindre beaktansvärd är den, huruvida de enskilda bankerna skola vilja bibehålla de många afdelningskontor, de nu hafva, om detta förslag blir genomfördt. Jag tror för min del, att saken och reformen mycket väl kan och bör kunna genomföras, om det finnes tillmötesgående från de enskilda bankernas sida.

Många hafva letat efter de skäl, som kunnat föranleda, att detta förslag nu blifvit framställt; och ett skäl torde, efter hvad man kan sluta, dervid hafva varit bestämmande. Vi veta, att penningmakten inom och utom Riksdagen är en stor makt och att icke minst de enskilda bankernas intressen der utöfva ett mäktigt inflytande; och om det är en sanning, att denna makt nu icke är så stolt som annars, kan det ju vara ett skäl för, att tidpunkten icke är så illa vald. Jag

*Indragning af
enskilda bankers
sedlar å
fem kronor.*
(Forts.)

*Indragning af
enskilda ban-
kers sedlar ä
fem kronor.
(Forts.)*

ber att få i herrarnes minne återkalla det lilla, jag varit med om inom representationen, och de, som velat följa med, skola finna, att jag städse kämpat och arbetat för, att vi skola få en stark riksbank, ty derförutan kan aldrig vårt banksystem blifva rätt fast; och, säge hvad man vill, så välgörande de enskilda bankerna under närvarande förhållanden äro, lika olycksbringande skola de vid en annan tidpunkt kunna blifva, något hvarom såväl från vårt som andra länder historiens vittnesbörd nogsamnt talar. Med afseende härpå torde man väl icke böra vara missnöjd med att det framlagda förslaget antages, om man blott på samma gång kan vara öfvertygad, att de enskilda bankerna vilja tillmötesgå denna reform och icke lägga hinder i vägen för densammas genomdrifvande. Men jag hemställer till dem, som hafva affärer och äro i den ställning, att penningar måste anskaffas eller affären slutas, huru förhållandena skola gestalta sig, särskildt i södra Sverige, om, utan att Riksbanken vidtager kraftiga åtgärder för att underlätta rörelsen, de enskilda bankerna, vare sig af behof eller andra motiv, fortsätta det strypningssystem, som nu är förherrskande inom affärsverlden och icke minst i Riksbanken. Man betrakte den tabell, som finnes bifogad ett annat Utskotts betänkande, och man skall finna, att för närvarande finnes obegagnad sedelutgifningsrätt för öfver 49,000,000 kronor. Jag tror det vara ganska betänkligt, om icke de enskilda bankerna lika så väl som Riksbanken vilja begagna något mer af sin sedelutgifningsrätt. Man säger, att det skulle inverka på den metalliska kassan. Deröfver tilltror jag mig icke att döma, men jag tror, att vår metalliska valuta är hufvudsakligen beroende af vår exports förhållande till importen. Nu kan man säga, att de många stora lån, staten upptagit, tillfört oss en ökad guldimport, och det är äfven antagligt, att en stor del af de upptagna lånen tillfört oss metallisk valuta; men då förstår man tydligt, huru mycket importen under senare tider öfverstigit exporten, när icke mer guldvaluta finnes inom landet, än den som nu finnes upptagen i den af mig nyss åbe-ropade tabellen.

Jag tror, som sagdt, att den ifrågasatta reformen icke kan verka störande i affärsverlden, om tillmötesgående finnes, men om de enskilda bankerna icke skulle finna med sin fördel öfverensstämmande att mottaga Riksbankens sedlar och derå betala ränta, utan hellre icke bry sig om den lilla vinst, de deraf skulle skörda, då, befarar jag, skulle äfven den del af Riksdagen, som nu är färdig att jubla öfver reformens genomförande, i sinom tid deraf skörda den lön, de sjelfve bidragit att framkalla; ty det får icke döljas för oss, att de fleste personer hos de enskilda bankerna och deras afdelningskontor hafva kassa-kredit och andra lån, som de få svårt nog att återbetala. Jag kommer således att rösta för Utskottets förslag, men ber på samma gång, att man icke må vara beredd att jubla för mycket öfver detta förslag förr, än man får se verkningarne deraf. Och jag skulle icke hafva något emot att biträda det skrifvelseförslag, som af en talare blifvit framställt, ty då man såsom nu icke ens på de bästa säkerheter kan erhålla nödiga förlagskapital, är ställningen sådan, att man ej kan vara böjd att framkalla beslut, som möjligen kunna förvärra ställningen.

Ännu en aman anmärkning skulle jag vilja framställa emot det

nuvarande banksystemet. Det största fel, som kanske villåder de enskilda bankernas förvaltning, är, att de under goda penningekonjunkturen lemna ut lån till hvem som helst, utan att så noga pröfva säkerheterna. Det framgår af tabellen, att 1872 fans endast 12 millioner obegagnad sedelutgifningsrätt, 1873 16 millioner, 1874 17 millioner o. s. v.; men nu, då den stora affärsverlden är mycket mera i behof af rörelsemedel än då, har man inskränkt sedelutgifningen, så att den obegagnade rätten i detta hänseende för närvarande uppgår till öfver 49 millioner. Detta förhållande synes mig särdeles beaktansvärdt och tyckes antyda, att antingen är vår banklagstiftning felaktig, eller ock äro bankerna så svaga, att de icke kunna åstadkomma hvad den allmänna rörelsen behöfver. Då vi se, att penningar för närvarande i utlandet kunna erhållas för ganska lågt pris, vet jag icke hvad som skulle hindra de enskilda bankerna från att taga in pennin-
 gar från utlandet och låna ut dem mot god ränta. Hvad nu beträffar Riksbankens ställning till denna fråga, tror jag, att följden endast skulle blifva besvär och obehag för densamma, och att ändamålet med de föreslagna åtgärderna endast kan vara påbörjandet af en reform, som måhända förr eller senare måste genomföras, men enligt min tanke torde böra fullföljas, för att få ett mera stadadt banksystem. För närvarande vill jag emellertid icke framställa något yrkande, då jag tror att denna Kammare redan är temligen beslutad att bifalla Utskottets förslag.

*Indragning af
 enskilda ban-
 kers sedlar å
 fem kronor.
 (Forts.)*

Friherre Hamilton: Emot det Sammansatta Banko- och Lag-
 Utskottets betänkande har jag afgifvit min reservation och anser mig
 därför skyldig att nu yttra några ord.

I motsats mot hvad Sammansatta Utskottets ordförande yttrat, anser jag, att här föreligger icke blott den obetydliga frågan om indragning af de enskilda bankernas sedlar å fem kronor, utan att frågan rör hela deras sedelutgifningsrätt och huruvida nämnda sedlar skola ersättas icke med det hårda mynt, som vore önskligt att sätta i rörelse, utan med Riksbankens sedlar å samma valör. Af ett yttrande från elfsborgsbanken hafva vi fått klart för oss, huru denna sak betraktas. Den anses för Riksbanken såsom en stor vinst, hvilken icke kommer att släppas ur händerna, om det en gång blifvit uteslutande monopol för densamma att utgifva dessa småsedlar. Men i afseende å följderna af de enskilda banksedlarnes indragning kan frågan betraktas ur synpunkten dels af Riksbanken, dels af de enskilda bankerna sjelfva och dels slutligen af den allmänna rörelsens behof. De båda första synpunkterna vill jag nu alldeles lemna å sido och endast fästa mig vid den senare, eller den allmänna rörelsens behof.

Det är oss alla väl bekant, under hvilka svåra förhållanden vårt lands industri för närvarande kämpar. Vi hafva under en följd af år öfverskattat våra krafter, arbetat för raskt framåt och begått många misstag. De svåra följderna deraf må vi med manligt mod bära, då de vållats af oss sjelfva och af omständigheter, som det icke berott på oss att förebygga. Vi må icke vackla härvid, utan söka att kämpa oss fram. Men skall man ytterligare lägga sten på bördan genom att rubba de kreditförhållanden, på hvilka vi grundat våra företag, då blir

*Indragning af
enskilda ban-
kers sedlar å
fem kronor.*
(Forts.)

det mången gång kanhända för tungt och man känner modet tryta. Det är icke möjligt annat, än att en rubbning i de enskilda bankernas existensvilkor skall i orterna åstadkomma äfven en väsentlig rubbning i deras existensvilkor, hvilka med bankernas hjälp bedrifvit sin industriella verksamhet.

Jag kan icke, i likhet med en ärad talare på skånebanken, som äfven insåg tidpunktens olämplighet och de svåra följderna för den allmänna rörelsen, det oakadt gifva vika för de påtryckningar, som från annat håll göras, och ingå i någon köpslagen för att få en eller annan fördel för den betryckta rörelsen. Jag anser ett sådant köpslagande under de flesta, om icke alla förhållanden vara en representant ovärdigt och icke behöfva vid detta tillfälle ifrågakomma, utan må hvarje sak betraktas för sig sådan som den är.

Jag yrkar afslag å Utskottets förslag i denna punkt.

Herr Samzelius: Då den ärade Ordföranden i Konstitutions-Utskottet rigtat allvarliga anmärkningar mot det Sammansatta Utskottets förfarande vid afgifvandet af det föreliggande betänkandet, anser jag det vara min skyldighet såsom ledamot af detta Utskott att uppträda till dess försvar. Jag är redan till en del förekommen af Herr Statsrådet och Chefen för Finansdepartementet. Det syntes mig som om anmärkningarne voro hufvudsakligen rigtade emot den Kongl. propositionen; men Chefen för Finansdepartementet har hänvisat dem till det Sammansatta Utskottet och detta torde äfven böra bära ansvaret för förslaget sådant det nu föreligger.

Jag vill icke påstå, att hvarken Banko- eller Lag-Utskottet har någon själfständig motionsrätt i ämnen af förevarande beskaffenhet och icke heller att det Sammansatta Banko- och Lag-Utskottet har någon sådan rätt; men dessa Utskott hafva begagnat sig af den rätt, som ovilkorligen tillkommer dem, nemligen att tillstyrka eller afstyrka en Kongl. proposition och att till- eller afstyrka den med vissa modifikationer och tillägg. Detta är en rättighet, af hvilken Utskott alltid begagnat sig, utan att någon gensägelse deremot egt rum. Vid behandlingen af 1874 års lag framställde Utskottet förslag till nya paragrafer uti lagen och någon betänklighet om framställande af proposition derå inom Riksdagen förekom icke. Jag underkastar mig därför med lugn Herr Talmannens pröfning, huruvida proposition nu kan framställas å Utskottets förslag eller icke.

Medan jag har ordet, ber jag att äfven få nämna något om sjelfva saken. Det synes mig som om diskussionen nu kommit betydligt på afvägar. När 1874 års Riksdag beslutade dels om indragning af småsedlarne och dels om öfverlemnande åt Kongl. Maj:t att bestämma den lämpligaste tidpunkten derför, trodde väl Riksdagen, att den skulle blifva befriad från att vidare yttra sig härom. Det synes mig således numera olämpligt att diskutera frågan om, huruvida Riksbankens sedlar hafva företräde framför de enskilda bankernas eller tvärtom. Detta inverkar icke alls på den föreliggande frågan; ty Riksdagen har redan beslutit, att fem- och tiokronesedlarne skola indragas, och den har vidare öfverlemnadt åt Kongl. Maj:t att bestämma tidpunkten för en sådan indragning, emedan man ansett, att Kongl. Maj:t från den höga

synpunkt, ur hvilken han kan betrakta frågan, och frigjord från alla enskilda intressen skall kunna bäst förordna derom. Sammansatta Utskottet har i detta fall icke uttalat något omdöme om, huruvida tidpunkten nu är den lämpligaste. Utskottet har tvärtom känt det ganska angenämt att icke behöfva uttala något omdöme derom, utan har öfverlemnadt det helt och hållet till Kongl. Maj:ts afgörande. Men att yttra sig om de åtgärder, hvilka Kongl. Maj:t föreslagit böra i sammanhang med en sådan indragning vidtagas, har varit Utskottets skyldighet och då Utskottet tillstyrkt dessa åtgärder, är det gifvet, att Utskottet i och med detsamma tillstår, att Utskottet icke har något emot att indragningen nu vidtagas. Det är gifvet, att Kongl. Maj:t kunnat förordna om denna indragning utan att behöfva vända sig till Riksdagen med någon framställning i ämnet, och om en sådan framställning egt rum, har detta säkerligen icke skett för att Riksdagen skulle i det afseendet på något vis stödja Kongl. Maj:t; utan Kongl. Maj:t har endast velat tillkännagifva sin afsigt att förordna om indragning af femkronesedlarne vid innevarande års utgång och af tiokronesedlarne vid 1882 års utgång, men öfver denna sin afsigt har Kongl. Maj:t icke begärt något yttrande af Riksdagen och Utskottet har ej heller derom sig utlåtit, utan endast om de åtgärder, hvilka i sammanhang med indragningen blifvit ifrågasatta att vidtagas. När nu Kongl. Maj:t har kunnat ensam förordna om indragning af enskilda bankernas sedlar å fem och tio kronor, men han likväl ansett, att i sammanhang dermed böra, ur allmänna rörelsens, ur Riksbankens och kanske äfven ur de enskilda bankernas synpunkt, vidtagas vissa åtgärder, så kan jag för min del icke finna, att de, som vilja förfakta de enskilda bankernas fördelar, kunna hafva något att deremot invända, allra helst som de fördelar, hvilka blifvit föreslagna, äro ganska betydande, och jag tror icke, att de enskilda bankerna kunna beklaga sig öfver att hafva blifvit för hårdt behandlade, ty indragningen hade kunnat ske på vida hårdare villkor.

En talare på elfsborgsbanken har ifrågasatt en skärpning af de föreslagna villkoren, nemligen att tiden för vaxlingsförskottets åtnjutande skulle förkortas till 1882 års utgång i stället för 1884 års utgång; men jag ber att i afseende härå få hemställa om bifall till Utskottets förslag oförändradt. Det kan icke vara skäl att under tider sådana som de närvarande föreslå några hårda åtgärder emot de enskilda bankerna, hvarigenom den ifrågasatta förändringen skulle för dem falla sig oangenäm, och fördelarne för Riksbanken blifva i alla händelser ganska betydliga. Den rätt, som lemnats Kongl. Maj:t i afseende å indragning af de enskilda bankernas sedlar, torde därför icke böra med hårdhet begagnas, och det synes mig, som hade Kongl. Maj:t uti sitt förslag iakttagit sådan moderation och välvilja mot de enskilda bankerna, att det förvånar mig att så allvarliga protester blifvit mot detsamma framställda.

Man har talat om, att de enskilda bankernas femkronesedlar kunde vara lika bra som Riksbankens enahanda sedlar. Jag vill nu icke diskutera den frågan; men då det tillika yttrats, att de enskilda bankernas sedlar å fem kronor mottagas i uppbörden lika väl som Riksbankens, ber jag att få lindrigt vidröra frågan härom. Det är

*Indragning af
enskilda ban-
kers sedlar å
fem kronor.*

(Forts.)

Indragning af
enskilda bank-
kers sedlar å
fem kronor.

(Forts.)

sant, att de enskilda bankernas femkronesedlar i allmänhet mottagas vid uppbördens; men detta sker på uppbördsmannens eget ansvar. Så länge de enskilda bankerna inlösa sina sedlar med guld, kan detta ansvar icke drabba tungt; men sådant kan likväl inträffa, att ansvaret blir känbart och detta är en oegentlighet. Det är oegentligt, att i rörelsen icke finnes så stort belopp af de lagliga betalningsmedlen utelöpande, att skattskyldige dermed kunna fullgöra sina liqvider till kronan. Att det för öfrigt är en olägenhet att hafva en sådan mångfald af sedlar, som hos oss förekomma, har jag hört öfverklagas på mer än ett håll och icke minst i Norge. Jag var der i somras under den tid, då en bank här på platsen vägrade inlösa några sedlar å tio kronor, och der klagades då så bittert öfver, att man skulle vara nödgad taga emot än den ena och än den andra ritade papperslappen, som gjorde anspråk på att kallas sedel, att det verkligen ifrågasattes, att man skulle vidtaga åtgärder för att icke behöfva i Norge mottaga några enskilda banksedlar; men de åtgärderna förekommos lyckligtvis. Emellertid tror jag, att det var en rätt riktning, på hvilken Riksdagen slog in 1874, nemligen att utan rubbning i våra förhållanden söka ersätta de enskilda bankernas sedlar med en enda sort, icke så mycket för säkerhetens skull, som för lättheten för allmänheten att kontrollera, huruvida en sedel är äkta eller ej.

Jag vill icke längre upptaga Kammarens tid, utan anhåller om bifall till den förevarande punkten.

Grefve Hamilton, Henning: Jag yttrar mig högst ogera två gånger om samma punkt och framför allt icke vid föredragningen af en punkt öfver den följande; men jag tvingas härtill med anledning af det yttrande Chefen för Finansdepartementet afgifvit. Han kunde nemligen icke inse, att den fråga, som förekommer i den nu föredragna punkten, skulle åstadkomma någon rubbning i de enskilda bankernas verksamhet. Hvad jag yttrat innebar icke, att jag ansåg, att en indragning af de enskilda bankernas sedlar å fem kronors valör skulle verka någon rubbning i dessa bankers verksamhet, som vore för dem själfva skadlig. Men deremot anser jag, att om den andra punkten i Kongl. Maj:ts proposition bifalles, måste derigenom de enskilda bankernas ställning så helt och hållet rubbas, att det i sådant fall vore så godt att de genast började tänka på, huru de med sin rörelse må upphöra. Det är obestridligt, att, då de enskilda bankerna äro skyldiga att hafva minst 60 procent af sin grundfond såsom grundfondshypotek i allmänt förvar, innebär detta icke blott en säkerhet för att bankerna skola kunna invexla sina sedlar. 12 § i Kongl. förordningen den 12 Juni 1874 föreskrifver uttryckligen, att dessa grundfondshandlingar skola under vissa omständigheter utgöra säkerhet för bankens utelöpande förbindelser af *alla* slag, och de som icke hafva enskilda bankers sedlar men andra förbindelser af dessa banker, vare sig depositionsbevis eller bevis om innehafvande upp- och afskrifningsräkning, hafva samma rätt som innehafvare af banksedlar, nemligen att de vid de i 12 § omhandlade tillfällen hafva sin andel i dessa grundfondshandlingar. — I samma ögonblick en bank begagnar sig af rättigheten att minska sina grundfondshypotek, som nu ligga i allmänt förvar, i samma

stund skulle banken efter min uppfattning hafva svikit det förtroende, allmänheten visat honom, och har han gått in på den vägen, kan han lika gerna upphöra med sin rörelse. Det är därför jag anser, att Kongl. Maj:ts förslag, sammanställt med Chefens för Finansdepartementet yttrande till statsrådsprotokollet, innebär en anvisning för de enskilda bankerna att tänka på återtag.

*Indragning af
enskilda ban-
kers sedlar å
fem kronor.*

(Forts.)

I formelt hänseende kan jag icke underlåta att godkänna en anmärkning, som blifvit här framställd. Antingen är nemligen 1874 års författning om de enskilda bankerna en lag, hvarigenom Konungen öfverlemnad åt Riksdagen att gemensamt med honom lagstifta uti ämnet, — hvilket icke är min uppfattning —, eller ock bibehåller den sin egenskap af ekonomisk författning. I förra fallet eller om den vore en lag, kunde den icke förändras i annan ordning, än 87 § Regeringsformen bestämmer. Är den åter, såsom jag tror, en ekonomisk författning, så behöfver Kongl. Maj:t icke Riksdagens medgifvande att ändra den, och då Kongl. Maj:t begärt ett sådant medgifvande, vore detta ett öfverflödsverk. Det kunde i öfrigt icke vara något att säga derom, att Kongl. Maj:t behagat infordra ett medgifvande af Riksdagen i en fråga, der han har rätt att befalla: men det har en olägenhet med sig. Utskottet kunde nemligen med anledning af Kongl. Maj:ts framställning säga, att det, hvad den andra punkten i den Kongl. propositionen beträffar, tillstyrker Riksdagen att bifalla hvad Kongl. Maj:t i samma punkt föreslagit, och om Riksdagen gör detta, hvad blifver väl deraf följden? Jo, den Kongl. förordningen blifver lydande såsom förut; Riksdagen har blott medgifvit, att en af Kongl. Maj:t utfärdad förordning icke behöfver efterleivas. Detta blefve resultatet och till något sådant böra vi icke göra oss skyldige.

En talare har framställt mot de enskilda bankerna en anmärkning, som visserligen icke hör till saken, men som jag hört så många gånger framställas, att det icke torde vara utan nytta, att den upptages till besvarande. Han har nemligen såsom en anmärkning emot de enskilda bankerna omnämnt det förhållandet, att deras obegagnade sedelutgifningsrätt för närvarande, just då allmänheten vore i större behof af pengar än förut, är vida större än under de goda åren före 1874, och han ansåg, att det borde vara de enskilda bankernas pligt att nu, då rörelsen är tryckt och penningetillgången knapp, utsläppa sina sedlar i rörelsen och begagna sig af tillfället att med utländsk kredit skaffa penningar för godt pris, för att sedan hjälpa allmänheten dermed. Detta är en icke ovanlig föreställning; men det är ju klart, att de enskilda bankerna, om de också hafva en viss pligt att hålla allmänheten län tillhanda, likväl icke hafva rätt att gå längre, än deras egen säkerhet medgifver, och i den mån säkerheten minskas, blir det en nödvändighet för bankerna att icke utsträcka sin utlåning längre, än att de erhålla nöjaktig säkerhet för densamma. — Men dessutom blifver det en omöjlighet för bankerna, emedan, i den mån behofvet af penningar blir stort och tillgången derå knapp, är det naturligt, att de, som i bankerna deponerat eller på upp- och afskrifningsräkning insatt penningar, taga ut dessa, och just de penningar, som bankerna skulle hafva att utlåna, minskas derigenom till sitt belopp. Det är icke heller något ovanligt, att utlåningsrörelsen sålunda minskas under dåliga tider,

Indragning af och de utländska bankerna förstå den saken ganska väl. Under goda *enskilda ban-* tider hafva våra enskilda banker ingen svårighet att begagna sig af *kers sedlar å* den utländska krediten, emedan den erbjudes dem i öfverflöd; men då *fem kronor.* penningetillgången är knapp, må de vara glada, om den utländska krediten icke uppsäges, och framför allt böra de icke begagna sig af denna för att dermed öka sin utlåning, på det icke i ännu vådligare ögonblick denna kredit må blifva uppsagd och derigenom åstadkommas större rubbningar i allmänna rörelsen, än som sker, då bankerna på ett naturligt sätt och i förhållande till penningetillgången sköta sin utlåningsrörelse. Jag tror således, att denna anmärkning endast grundar sig på någon ovana att sköta en enskild banks angelägenheter och på bristande insigt i hvad som dertill fordras.

Grefve Mörner, Oscar: Då Riksdagen år 1874 beslöt att åt Kongl. Maj:t öfverlemna bestämmandet af tiden när de enskilda bankernas småsedlar skola indragas, var det väl få som förestälde sig, att denna indragning åtminstone snart skulle sättas i verket. Nu har emellertid så tillgått, att det är föreslaget, att privatbankernas sedlar på fem kronor skulle indragas. Det väckte, såsom sagdt, mycket uppsående, och det undrar jag icke det ringaste på; det hade väl tvärtom varit underligt, om det icke hade så gjort, men jag ber att få säga, att jag tycker att man gifvit denna fråga dimensioner, som den är långt från att ega. Man har påstått, att om detta ginge igenom, så skulle privatbankernas existens såsom sedelutgifvande banker vara slut. Jag får verkligen säga, att jag icke förstår, huru man kan säga detta. Hvad är det nemligen för belopp, som här egentligen är i fråga att indragas? Jo, ett belopp, som i bästa fall har utgjort 17 millioner, men vanligtvis 14 à 15 och för närvarande endast 11 millioner. Då det nu på samma gång, genom hvad som är föreslaget, erbjudes privatbankerna att få förskott från Riksbanken — det har kallats vaxlingsförskott, man må för öfrigt gifva det hvad namn som helst, och benämningen helt enkelt *lån* vore väl till den hufvudsakligaste delen af förskottet det rätta — som skulle ersätta dem för denna deras minskade sedelutgifning, så komme ju privatbankernas förråd af sedlar i sjelfva verket icke att förminska, det komme tvärtom för nästa år, eller 1880, att betydligt ökas, emedan jag föreställer mig, att, om nu föreslagna åtgärder gå igenom, bankerna, för att erhålla så stort förskott från Riksbanken som möjligt, komma att under återstoden af detta år släppa ut så mycket sedlar på fem kronor som de kunna. Sedan skulle de få rättighet till så stora förskott från Riksbanken, som de under de sist förflutna tolf månaderna före indragningen haft utelöpande af egna femkronesedlar. Då hafva de t. ex. år 1881 dels sina egna penningar till stor del utelöpande och dels ytterligare dessa medel från Riksbanken, som de, om de vilja, kunna släppa ut i vida större proportion än som för invexling af Riksbankens förslitna sedlar kan erfordras, och då vill jag fråga: hvar finnes då denna antydda kris? huru skall den rätteligen kunna uppkomma och hvarför skall den inträffa? Det vore i stället tvifvelsutän Riksbanken, som kunde känna sig generad, och jag tillstår att jag har ansett, att den föreslagna åtgärden skulle göra Riksbanken till ett slags välgörenhetsinrättning åt privatbankerna, och

jag kunde därför hafva tviflat på hela denna anordnings lämplighet; men då denna uppfattning icke delats af de herrar af Banko-Utskottet, som handlagt frågan, så har jag ansett att mina betänkligheter i det afseendet borde vika. Jag vågar således tro, att privatbankerna, oafsedt om femmorna indragas, komma att fortfarande existera och icke någon väsentlig rubbning i den allmänna rörelsen härigenom icke kommer att uppstå. Angående det sätt, hvarpå denna fråga blifvit handlad och de anmärkningar, som i formelt hänseende blifvit gjorda, derom har redan en talare på södermanlandsbanken sagt ungefär allt hvad jag ville säga, nemligen att, om en lag här skulle upphöra att gälla, så kan det icke ske på annat sätt än att lagen upphäves, ty icke kan väl Riksdagen säga, att lagen existerar men icke gäller; till den punkt hafva vi ännu icke kommit i Riksdagens maktfullkomlighet, utan det fordras nödvändigtvis en lagförändring. Emellertid måste jag, då den ärade talaren förklarade, att han ansåge den enskilda banklagen ännu vara en ekonomisk lag, deremot inlägga min gensaga, ty dels stiftades denna lag år 1874 af Riksdag och Regering gemensamt enligt 87 § Regeringsformen — det var öfverlemnadt åt Riksdagen att derom med Kongl. Maj:t besluta, och då vardt det lag — dels är det obegripligt, huru lagen om de enskilda bankerna någonsin kunnat anses för en ekonomisk lag, då det i lagen för Rikets Ständers Bank af år 1830 i § 6 heter: »Enskilde stände fritt att bolag inrätta till bankrörelses bedrivande, under iakttagande af hvad, genom Kongl. Kungörelsen af den 14 Januari 1824, redan angående enskilda bankinrättningar är stadgadt, eller framdeles af Kongl. Maj:t och Rikets Ständer stadgadt varder». Huru lagen om de enskilda bankerna någonsin kunnat dragas under Konungens ekonomiska lagstiftning, är något som jag icke förstår, och jag är verkligen tacksam för att den återgått till att åter blifva civillag. Det har här talats mycket äfven om Riksbankens sedlar på fem och tio kronor, men det har icke något med denna saken att göra. Önskemålet för Riksbankens hushållning i detta fall anser jag häraf vara fullkomligt oberördt, och här har det väl framhållits mera såsom ett slags spegel eller skylt än som något verkligt skäl. Jag har nu sagt det väsentligaste af det jag nu har att andraga och bör komma till ett slut, och kan då för min del icke annat än yrka bifall till det nu ifrågavarande första momentet.

Herr von Möller: Jag vill icke upptaga tiden med att yttra mig öfver detta betänkande, då jag vet att allt hvad jag skulle kunna säga emot detsamma icke på något sätt skulle inverka på de ledamöter af Kammaren, hvilka vilja lemna sitt bifall dertill, för att möjligtvis bereda en önskelig utgång åt Stats-Utskottets betänkande N:o 46, ett betänkande, som, ehuru innehållande helt och hållet olikartade frågor med det nu ifrågavarande, dock på ett egendomligt och opplösligt sätt synes vara dermed sammanknippadt. Jag ber därför endast att få förklara, att jag i allo instämmer i Herr Mannerskantz' yttrande och förklarar mig om det af honom framställda yrkandet.

Herr von Ehrenheim: Jag är närmast uppkallad af ett yttrande af en ledamot af det Sammansatta Utskottet, hvilket jag så mycket

*Indragning af
enskilda bankers
sedlar å
fem kronor.
(Forts.)*

*Indragning af mindre kunde höra utan att motsäga, som det äfven återfinnes i Ut-
 enskilda bank- skottets betänkande och äfven i viss mån tyckes ligga till grund för
 kers sedlar af den af Herr Chefen för Finansdepartementet uttalade uppfattning i
 fem kronor. denna fråga. Det är nemligen den äsigten, att Riksdagen år 1874
 (Forts.) skulle hafva fattat beslut om indragning af de enskilda bankernas små-
 sedlar och endast öfverlemnadt åt Kongl. Maj:t att bestämma tidpunkten
 derför. Så har Riksdagen icke gjort; den 27 § af enskilda banklagen
 innehåller, bland annat, att: »Banksedlar få endast lyda å 50, 100,
 500 och 1,000 kronor samt tills vidare och intill dess Kongl. Maj:t
 annorlunda förordnar jemväl å tio och fem kronor». Härmed har Riks-
 dagen icke i afseende på dessa sedelvalörer fattat något beslut, utan
 Riksdagen har åt Kongl. Maj:t, som i denna fråga, efter den uppfatt-
 ning, som hittills gjort sig gällande, har lagstiftningsrätt, öfverlemnadt
 att bestämma tidpunkten, då dessa sedlar icke längre skulle få utgifvas
 och med detsamma således om de skulle böra utgifvas eller icke. En
 riktig uppfattning af denna bestämmelse är efter min tanke så mycket
 viktigare, som de förhållanden, under hvilka den 27 §:n tillkommit, äro
 så olikartade med de närvarande, att vi knappast, då vi se tillbaka på
 dem, kunna tänka oss att vi varit i en sådan ställning. Man hade
 nemligen då den föreställning, att inom en kortare tid en betydlig
 mängd klingande mynt skulle kunna, genom indragning af småsedlarne,
 sättas i rörelse inom landet, och för detta önskningsmål voro nästan
 alla lifligt intresserade. För att möjliggöra detta var det nödvändigt,
 att icke oktrojerna, hvilka ansåges såsom privaträttsliga aftal emellan
 bankbolagen och det allmänna, skulle kunna lägga hinder i vägen för
 indragning af privatbankernas småsedlar, när tidpunkten derför kunde
 blifva lämplig. Något annat innebär icke Riksdagens beslut, och går
 man till den skrifvelse, hvarigenom Riksdagen öfverlemnade sitt svar
 till Kongl. Maj:t, så skall man icke finna någon motivering. Det finnes
 således ingenting, som i den vägen bär Riksdagens egen pregel, utan
 den uppfattning, som man söker göra gällande, hemtas från hvad under
 öfverläggningen yttrades. Så mycket står fast, att något beslut föreligger
 icke att dessa sedlar *skola* indragas; det är blott beredt en
möjlighet att, utan att bryta mot oktrojerna, genom Kongl. Maj:ts
 mellankomst verkställa indragningen. Hvad den Kongl. propositionen
 beträffar, så innehåller den två alldeles skilda delar, den ena hvaruti
 något föreslås och den andra, hvilken är mycket viktigare, hvaruti
 något antydes. Den förra afser indragning af de enskilda bankernas
 sedlar å fem kronor med de åtgärder, som Kongl. Maj:t, till lättande
 af den allmänna rörelsen vid denna saks genomförande, anser nödiga;
 den andra innehåller en antydan, att Kongl. Maj:t vid 1882 års slut
 är sinnad att äfven indraga enskilda bankernas sedlar å tio kronor,
 om Riksdagen dessförinnan förstärker Riksbanken, på sätt Kongl. Maj:t
 anser nödigt. För min del skall jag företrädesvis bedja att få syssel-
 sätta mig med denna antydan. Jag tror att, då en åtgärd beror på
 Kongl. Maj:t, men Kongl. Maj:t anser, att den icke kan vidtagas utan
 vissa åtgärder, som bero på Riksdagen, så är det i högsta grad önskt-
 ligt, att Kongl. Maj:ts regering meddelar sina afsigter och sitt beslut
 på samma gång som den meddelar de villkor, under hvilka den anser
 att åtgärden kan vidtagas. Jag kan för min del icke föreställa mig,*

att det är lämpligt att en åtgärd, som beror på Kongl. Maj:t, skall ställas beroende på initiativ af Riksdagen, utan det är Kongl. Maj:t och hans regerings initiativ, som skall leda Riksdagen. Går då icke Riksdagen in på hvad Kongl. Maj:t föreslår, så viddager Kongl. Maj:t icke sin åtgärd, men Riksdagen skall icke behöfva bjuda Kongl. Maj:t på det ena eller andra, som Kongl. Maj:t sedan med allt skäl kan säga att det är icke det, som afsågs. Denna del af propositionen är dessutom så mycket viktigare, som, efter min öfvertygelse, privatbankernas existens högst väsentligt beror på deras rätt att utgifva sedlar å tio kronor. Jag har alltid hört till dem, som ansett att enskilda bankernas sedelutgifningsrätt borde vara starkare fonderad än nu, men jag tillhör icke dem, som önska upphäfva privatbankssystemet, öfvertygad som jag är att detta i 50 år tillämpade system, som allt mer och mer gjort sig känt och fått allt större utsträckning, är för allmänna rörelsen i vårt land behöfligt. Men om de enskilda bankerna icke längre få rätt att utgifva sedlar under 50 kronor, så komma, efter min öfvertygelse, banker i provinserna endast undantagsvis att kunna uppehållas, och der de kunna komma till stånd, kunna de det lika väl utan den ringa qvarlefva af sedelutgifningsrätten, som då skulle återstå. Måhända försöka de att fortfara med sin verksamhet och föra ett tynande lif, hvilket, efter min tanke, är det farligaste af allt för en bankinrättning. Jag tror således för min del att, om verkställigheten af indragning af de enskilda bankernas sedlar å tio kronor skall ske, så måste den ske efter en omsorgsfull utredning af det sätt, hvarpå hela vårt banksystem sedermera skall ordnas, ty sannerligen det går an att göra det endast genom en förstärkning af Riksbankens sedelutgifningsrätt och af dess fonder.

Hvad nu andra frågan beträffar, eller indragning af de enskilda banksedlarne å fem kronor, så är denna jemförelsevis i praktiskt afseende mycket obetydlig och under de särskilda vilkor, Kongl. Maj:t föreslagit, tror jag, för min del, att den icke heller för de enskilda bankerna och deras rörelse bör medföra någon väsentlig olägenhet, men det kan icke hindra mig att beklaga, att äfven denna fråga, hvilken både i ekonomiskt och politiskt afseende framkallat ej ringa oro, framkommit i en tidpunkt, då lugn i de ekonomiska förhållandena är i så hög grad önskligt. Om jag således icke, med afseende på den efter min tanke olämpliga tidpunkten, yrkar afslag å denna framställning, så är dertill anledningen, att rättigheten att indraga de enskilda banksedlarne på fem kronor ligger i Kongl. Maj:ts hand och att jag, af omtanke för den allmänna rörelsen, icke tilltror mig att yrka afslag å de åtgärder, som nu af Kongl. Maj:t uppställts såsom vilkor för indragningen, då det ju kunde hända, att, om också icke den 31 December 1879, likväl vid någon annan nära liggande tid, beslutet sattes i verket utan de åtgärder, som för den allmänna rörelsen nu anses nödvändiga och visserligen äfven äro det.

Många ledamöter yttrade hertill bifull.

Herr Hallenborg: För såvidt jag icke orätt uppfattat Herr Finansministerns yttrande, anmärkte han emot mitt förra anförande,

Indragning af att jag skulle hafva svikit ett förtroende genom att yppa något, som
enskilda ban- jag endast genom läsningen af statsrådsprotokollen kunnat inhemta.
kers sedlar ä Med anledning häraf får jag gennåla, att något *förbud* icke finnes i
fem kronor. grundlagarne för en ledamot af Konstitutions-Utskottet att meddela
 (Forts.) hvad han af dessa protokoll kunnat erfara, utan är det helt och hållet
 beroende på hans egen uppfattning, om han bör eller icke bör med-
 dela något derur.

Jag tror, att uti sjelfva Regeringsformen göres en skilnad emellan sådana statsrådsprotokoll, som anses böra särskildt hemlighållas och dem, som på anfordran af Konstitutions-Utskottet utlemnas till granskning. 105 § i Regeringsformens stadgar nemligen, att Konstitutions-Utskottet eger att äska de protokoll, som uti statsrådet blifvit förda utom dem, som angå ministeriella ärenden och kommandomål, hvilka endast i det, som rör allmänt kända och af Utskottet uppgifna händelser, må kunna fordras. Här delas ju statsrådsprotokollen i två kategorier, sådana som måste anses företrädesvis hemliga och sådana, om hvilka någon särskild föreskrift ej finnes, utan med afseende på hvilka det står för Utskottets egen räkning att bedöma, om något derutur kan få på ett eller annat sätt meddelas. Den som något sysselsatt sig med detta arbete finner också, att dessa protokoll i allmänhet icke innehålla annat än sådant, som svårligen lär kunna uppfattas såsom hemligheter, ty några vidlyftiga anföranden eller meningstbyten emellan regeringens ledamöter förekomma sällan, och då endast rörande sådana mål, hvilka offentliggöras i Posttidningen, der äfven vid flera tillfällen statsrådets anföranden stått att läsa.

Hvad särskildt beträffar det af mig åberopade anförande, får jag fästa uppmärksamheten derå, att Kongl. Maj:ts beslut rörande såväl Lidköpings- och Norrbottens- som Bohusläns-banken stått i Posttidningen meddelade, samt att Herr Statsrådet i den Kongl. propositionen om indragning af sedlar på fem och tio kronor sjelf åberopat sitt anförande till protokollet vid beslutet rörande förstnämnde bank, hvilket allt gifver mig anledning till det antagande, att, om jag ur minnet eiterat några ord ur detta anförande, sådant icke kan anses vara hvarken ett bevis på att hafva yppat ett förtroende eller ens att på något sätt hafva trädt grannlagenhetens fordringar för nära.

Jag får dessutom fästa uppmärksamheten derå, att den länge omtvistade reservationsrätten nu tyckes vara inom Riksdagen erkänd, och då man på grund deraf kan vid dechargebetänkandet foga hvilket protokoll som helst, och sålunda befordra det till trycket utan hinder af Tryckfrihetsförordningens bestämmelser, måste otvifvelaktigt något *lagligt* hinder icke finnas för en af Konstitutions-Utskottets ledamöter att, derest han dertill finner sig manad, citera några ord ur ett statsrådsprotokoll.

Deremot anser jag, att man i allmänhet icke *bör* göra sådana meddelanden, och jag har i det fallet ådagalagt vid flera tillfällen prof på denna min uppfattning, såväl vid afgifvandet af reservationer som med afseende å till mig gjorda förfrågningar rörande innehållet af såväl Statsrådets som Utskottets protokoll. Hvad jag bestämdt anser ogrundliga är att, under det protokollsgranskningen pågår, lemna något meddelande ur dessa protokoll, ty derigenom kan lätt framkallas en sådan

anmärkning som i 57 § Riksdagsordningen omförmäles, hvarigenom ett regeringsbeslut kommer till allmänhetens kännedom, och af denna anledning yttrade jag icke ett ord vid remissen af den Kongl. proposition, som nu är under öfverläggning, ehuru jag då hade haft god lust att yttra mig deröfver. Intill dess decharge är meddelad, hvarefter något mål icke vidare får upptagas, bör man derföre på det strängaste hemlighålla hvad man *endast* genom protokollen inhemtat, men om någon af Utskottets ledamöter derefter skulle yttra några ord rörande ett allmänt känt regeringsbeslut, bör han hvarken kunna anses hafva handlat olagligt eller ogrannlaga.

Jag har ansett mig böra uttala dessa mina åsigtter, för att visa att jag haft, som jag tror, rätt att citera de anförda ordalagen, och hoppas att icke af Kammarens ledamöter anses hafva brustit i den grannlagenhet jag, i min ställning såsom ledamot af Konstitutions-Utskottet, bör iakttaga.

Herr Statsrådet Forssell: Jag ber att, med anledning af hvad nyss blifvit yttradt, endast få fästa Kammarens uppmärksamhet derpå, att jag icke rigtat någon som helst förebråelse mot den siste ärade talaren. Jag har icke inlåtit mig på ett omdöme, som endast och allenast tillhör Kammarens ledamöter. Jag meddelade endast den upplysning, att hvad Konstitutions-Utskottets ärade ordförande anförde och lade till grund för sitt omdöme om Chefen för Finansdepartementet står icke att läsa i några offentliggjorda handlingar, utan endast i statsrådets icke offentliggjorda protokoll. Det enda jag för min del kunde haft fog att begära hade varit, att citationen, då derpå dock grundades något så väsentligt som en förebråelse mot Chefen för Finansdepartementet för inkonsequens, varit ordagrann och fullständig. Det hade kunnat hända, då den endast ur minnet upprepades, att den blifvit för knapphändig, och det var en lyckträff att den nu befans så fullständig, att den kunde tillåta mig att, med samma ord som talaren begagnat, tillbakavisa anmärkningen.

Herr Samzelius: Då Kammarens Herr vice Talman behagat rigta anmärkningar mot tolkningen af 27 § i enskilda banklagen, och dessa anmärkningar syntes vara rigtade mot mig, så tillåter jag mig att yttra några ord om denna paragraf, som är af ofantlig vikt för bedömande af förevarande fråga. Den omtvistade ordalydelsen är följande: »Banksedlar få endast lyda å femtio, ethundra, femhundra och ett tusen kronor samt tillsvidare och intilldess Vi annorlunda förordna jemväl å tio och fem kronor». Deri ligger, enligt min tanke, ett alldeles ovilkorligt uttalande att, under den tid bankernas oktrojer äro lemnade, en indragning af sedlar å tio och fem kronor skall ega rum, ty om det skulle vara vilkorligt, så skulle naturligen i stället för »*intilldess*» hafva stått »*derest* Vi annorlunda förordne», men nu står, att indragningen nödvändigt skall ske inom den tid denna banklag gäller. Den tid denna banklag stiftades, hade jag icke äran att deltaga i riksdagsförhandlingar, men jag stod dock icke så främmande för de särskilda frågorna, att jag icke med ganska stor uppmärksamhet följde med hvad Riksdagen förehade, och för mig är det alldeles tyd-

*Indragning af
enskilda ban-
kers sedlar å
fem kronor.
(Forts.)*

*Indragning af
enskilda bank-
ers sedlar å
fem kronor.
(Forts.)*

ligt att det enda motivet icke var det, som Herr vice Talmannen uppgaf, eller att man tänkte införa hårdt mynt i landet. Denna åsigt var allmänt gällande i Första Kammaren, der man såg de fördelar, som det medförde i Frankrike, att man der hade hårdt mynt i rörelsen, och efter denna tid var åsigten att allt mer och mer införa det i vårt land, en önskan, som varit mycket berättigad och välgörande, om den förr satts i verket, men denna paragraf tillkom äfven af ett annat skäl, och det var de starka strömningarne i Andra Kammaren, och så långt jag mins tillbaka hafva vid hvarje riksdag tillkommit motioner angående indragning af de enskilda bankernas sedelutgifning. Det var i synnerhet en motionär, som vid hvarje riksdag väckte motion om denna indragning, men sedan denna lag tillkommit, har denna motion upphört, ty motionären ansåg sig tillfredsstäld, då det blifvit öfverlemnadt till Kongl. Maj:t att bestämma, när indragningen skulle ske. Om man skall tolka en lag, så skall man icke göra det efter de yttranden, som en eller annan i någon af Kamrarne haft, utan efter lagens tydliga ord och de motiv, som anförts vid diskussionen. Diskussionen synes mig antyda, att man önskade att enskilda bankernas sedelutgifningsrätt skulle smänningom upphöra, men för öfrigt tror jag icke att deri ligger någon fiendtlighet mot de enskilda bankerna, ty efter min tanke skulle de väl kunna existera, utan att denna sedelutgifningsrätt behöfver vara så utsträckt. Jag anhåller fortfarande om bifall till den nu föredragna punkten.

Herr Burman: Jag tillhör deras antal, som anse tidpunkten för indragning af de enskilda bankernas sedlar å fem kronor vara särdeles illa vald, och jag måste därför högeligen beklaga att de, som makten hafva, icke mera aktat på tidens tecken, än att de nu tilltrott sig att kunna föreslå en, så att säga, stryfningsåtgärd mot de enskilda bankerna, som, enligt mitt förmenande, kommer att i väsentlig mån drabba den stora lånebehöfvande allmänheten. På grund häraf ber jag att i allo få instämma i den af Friherre Hamilton afgifna reservation och till följd deraf yrka afslag å Utskottets hemställan.

Herr Wallenberg: Jag skall bedja att få återkalla i Herr Talmannens minne, att 1824 års författning var ämnad att framkalla bankbolag, stiftade af enskilde, men i anseende till Riksbankens dåvarande beklagliga ställning vågade ingen grunda nya bankinrättningar, förrän genom 1830 års beslut om den så kallade realisationen man åter erhöll en fast myntfot i landet. Då började de enskilda bankerna uppkomma, men det skedde endast på grund af Kongl. Maj:ts kungörelse af 1824 och särskildt för en hvar af dem fastställda bolagsregler; men redan vid 1844 års riksdag begynte man tala om ändringar i banklagstiftningen, för att få den mera noggrant bestämd. Följden deraf blef den, att år 1846 en Kongl. kungörelse utkom, som vi kunna kalla för den andra banklagen i ordningen. Sedan öfvergiök man vid 1850 års riksdag till det system, att man skulle hafva filialbanker åt Riksbanken, och detta system sökte man fullfölja, men det befans slutligen ohållbart, emedan förlagskapital åt filialbankerna icke kunde till tillräckligt belopp lemnas af Riksbanken, och då de icke hade sedel-

utgifningsrätt, kunde de icke heller hålla tillräcklig kassa för att underlätta den rörelse, de skulle besörja. Man började då vända sin häg från det systemet, och redan vid 1856 års riksdag beslöt Banko-Utskottet att nedsätta en komité, som skulle utarbete ett förslag till lag för de enskilda bankerna. Detta förslag framlades också, men omarbetades vid riksdagarna 1859—1860 och 1862—1863. Efter den sistnämnda riksdagen utkom år 1864 den bekanta banklagen af den 20 Maj, och derefter uppkommo flera enskilda banker. Sedan man emellertid vid 1873 års riksdag hade öfvergått till guldmyntfot, så ansåg man att den förändring i bankväsendet borde vidtagas, att guld och silfver borde blifva rörelsemedlet, och tiderna voro verkligen då så gyllene, att denna illusion var ganska förlätlig.

Kongl. Maj:t behagade, efter hörande af alla bankinrättningsstyrelser, afåta en proposition om vissa förändringar i banklagstiftningen, hvaraf den viktigaste var, att alla enskilda bankinrättningar skulle vara skyldiga vid hufvudkontoren invexla sina banksedlar med guld. Nu tror jag icke, att styrelsen öfver någon bankinrättning, om icke möjligen någon anonym, har blifvit hörd i fråga om indragningen af enskilda bankernas småsedlar, men det skedde, såsom sagdt är, före 1874 års riksdag, innan Kongl. Maj:t aflät sin nådiga proposition. Denna proposition ledde till ett riksdagsbeslut, som sedermera af Kongl. Maj:t godkändes, och det viktigaste beslut, som då i detta ämne fattades, var, som ofvan är sagdt, att de enskilda bankerna skulle, i olikhet med hvad som i andra länder eger rum, vara skyldige att inlösa sina sedlar med guldmynt. Denna reform genomfördes på det sätt, att man successivt införde detta villkor i oktrojerna, och den blef för alla enskilda banker gällande den 1 Januari 1878. Jag har återopat dessa data för att i Herr Talmannens minne återföra, att det är under hela 35 år som banklagstiftningen varit föremål för behandling, och jag vill fråga Herr Talmannen, huru en frisk person skulle befinna sig, om han skulle underkastas läkarebehandling under trettiofem år? Denna alltjemt fortsatta revidering af banklagstiftningen är det säkraste sätt att förstöra bankerna och rubba deras kredit, ty allmänheten drager den slutsatsen, att det väl ändå måtte vara något fel med dessa banker, då man icke kan låta banklagstiftningen, lika väl som annan civil- eller ekonomisk lag, få vara gällande tills man hunnit komma till något slags erfarenhetsrön, utan alltjemt lappar på densamma. Nu är förhållandet, såsom Herr vice Talmannen har så riktigt och tydligt åskådliggjort — och lika tydligt har han åskådliggjort, att Utskottet alldeles felaktigt har uppfattat saken, då det säger, att Riksdagen år 1874 beslöt indragning af dessa fem- och tiokronesedlar, då Riksdagen i sjelfva verket icke gjorde annat än öfverlemnade åt Kongl. Maj:t att i näder besluta i ämnet — att man helt och hållet misstager sig, då man anser, att den ärade Finansministern, hvars historiska kunskaper äro allmänt bekanta, skulle hafva egnat denna fråga något slags historisk forskning; hade han det gjort, så skulle han lätt hafva kunnat komma under fund dermed, att denna fråga *aldrig* varit diskuterad i Första Kammaren, men den har deremot diskuterats i Andra Kammaren, och der blef det tydligen ådagalagdt, att Andra Kammarens uppfattning den tiden var, att indragning af småsedlarne borde ske

*Indragning af
enskilda ban-
kers sedlar å
fem kronor.
(Forts.)*

Indragning af för att erhålla guldmynt i allmänna rörelsen, och det var äfven en enskilda bankers sedlar ä fem kronor. (Forts.)

annan sak, som framgick af diskussionen i Andra Kammaren, och det var att den ansåg, att man icke borde förhastad sig i frågan; ty det var, enligt Kammarens åsigt, en stor reform, hvarvid man icke borde gå brådstörtadt till väga. Ur Andra Kammarens protokoll för den 13 Maj 1874 vill jag nu anföra några citat, på det att Herr Talmannen måtte tydligt och klart inse, att jag har rätt i mitt påstående, att Andra Kammaren icke ville på sex månader både besluta och verkställa de smärre sedelvalörernas indragning.

Gustaf Jonsson. »På grund af hvad jag nu yttrat samt af andra blifvit bättre sagdt, vill jag tillstyrka Kammaren att nu, då tiderna äro lugna, antaga en lag, som, när den onda dagen kommer, utan tvifvel skall visa sig hafva varit till oberäknelig fördel och nytta för vårt land.»

Peter Olsson. »Ja, mina herrar, den nedsättning i Riksbankens rörelse, som sannolikt häraf (enskilda bankernas skyldighet att invexla sina sedlar med guld) skulle blifva en följd, kan blifva så stor, att inkomsten eller öfverskottet blir betydligt mindre än hvad eljest blefve förhållandet.»

»Man har velat sätta Riksbanken ur stånd att hålla den metalliska kassa till handa, som är erforderlig för att gifva åt dess sedlar det värde de förtjena.»

Boman. »Förslaget utsträcker skyldigheten att hålla metallisk kassa till alla banker, och derigenom förhindras de stora ryckningar i Riksbankens metalliska valuta, som nu kunna uppstå när som helst. Har hvarje bank sitt guldförråd, då kommer hädanefter att finnas sammanlagdt en större metallisk kassa än förut, på hvilken den utelöpande sedelstocken hvilat, och det ligger i sakens natur, att Riksbanken derigenom får lättare att reda sig under alla förhållanden.»

»Här har äfven yttrats -- naturligtvis af ömhet för de enskilda bankerna -- att dessa skulle genom förändringen blifva pressade.»

Carl Ifvarsson. »I öfrigt tror jag verkligen icke att de enskilda bankernas tryckning på Riksbanken i detta hänseende kommer att blifva så synnerligen stor.»

Grefve Arvid Posse. »Man må icke hängifva sig åt den sangvinska förhoppningen, att dessa gynsamma förhållanden i all tid skola ostörda fortfara. Det är icke osannolikt, åtminstone möjligt, att hårdare tider kunna komma, då kreditförhållandena kunna blifva berörda på sådant sätt, att man icke med samma lugn som nu kan gå till väga vid lagstiftningen om landets penningväsende.»

Jöns Rundbäck. »Det går helt säkert i längden icke an att hålla på med att utgifva myntrepresentativ på myntrepresentativ, och endast hafva denna lilla metallpelare, på hvilken Riksbankens och snart sagdt hela landets kredit nu hvilat. Denna metallpelare är sannerligen allt för svag för att vid en kris kunna bära den stora öfverbyggnad, som nu hvilat på honom.»

Andra Kammaren beslöt med 98 ja mot 57 nej antagandet af § 28.

Med 45 ja mot 41 nej beslöt Andra Kammaren att medgifva tio dagars respittid för rättelse i öfverskriden sedelutgifningsrätt, och dermed var § 26 bifallen.

Andra Kammaren beslöt med 80 mot 47 röster, att icke vecko-rapporter utan endast månadsrapporter skulle afgifvas.

Med 88 ja mot 74 nej beslöt Andra Kammaren, att grundfondshypoteken skulle bestå till minst hälften af stats- eller allmänna hypoteksbankens obligationer.

§ 27 mom. 1.

Ola Månsson. »Då jag anser att de små sedelvalörerna i högsta grad skola motverka spridningen af guldmynt, så finner jag mig förelåten yrka, att de enskilda bankernas lägsta sedelvalör må bestämmas till femtio kronor.»

Jöns Rundbäck. »Om önskvärdheten att metallisk valuta erhöles mer spridning i landet.»

Anders Johansson. »Till vinnande af nödig säkerhet och förekommande af rubbningar i penningvärdet anser jag, att guldmyntet bör erhålla större spridning inom landet.»

Jöns Rundbäck's förslag, som blef Andra Kammarens beslut, hade följande lydelse:

»Banksedlar få endast lyda å 50, 100, 500 och 1,000 kronor samt tills vidare, och intill dess Kongl. Maj:t annorlunda förordnar, jemväl å 10 kronor.»

Gustaf Jonsson. »Det är en oegentlighet att femkronesedlar skola få kvarstå i banklagen, då man ej har guldmynt till motsvarande värde. Derfor anser jag det riktigt, att sedlar å fem kronor försvinna. Sedlarne å tio kronor vågar jag mig ej på för närvarande.»

Per Nilsson i Espö. »Om man deremot i lagen inför den bestämmelse, att de enskilda bankerna successivt och i den mån ny oktroj beviljas icke tillåtas att utgifva sedlar å fem kronor» etc.

Instämde i Jöns Rundbäck's yrkande.

Jöns Rundbäck. »Man talar om de olägenheter, som skulle uppstå, om de enskilda bankernas sedlar å fem kronor på en gång dragas ur den allmänna rörelsen, men något sådant hafva vi ej payrkat, utan det är naturligt att, så länge de nuvarande oktrojerna gälla, de enskilda bankerna fortfarande ega rätt att utsläppa sedlar å fem kronor. Först vid oktrojtidsens slut skall denna rättighet upphöra.»

Carl Aron Jönsson. »Jag ber att få fästa uppmärksamheten derpå att Herr Rundbäck icke föreslagit borttagande af tiokronesedlarne, utan blott af dem å fem kronor och dessa ej heller på en gång utan allenast i den mån nu gällande oktrojer utgå.»

Sven Nilsson i Esferöd. »Jag yrkar för min del bifall till Herr Jöns Rundbäck's förslag, genom hvilket man ej går så bröstgänges till väga.»

Gustaf Jonsson förklarade att han instämde med Herr Jöns Rundbäck.

Herr *Hæggström.* »Jag ber att i korthet få instämma i Herr Jöns Rundbäck's yrkande.»

Ola Månsson afstod från sitt särskilda yrkande och förenade sig om det förslag som af Jöns Rundbäck blifvit framställt.

Så var förhållandet med tillkomsten af detta beslut. När det sedermera på inbjudningens väg kom till Första Kammaren, så fans det, att döma efter en votering då företagen i en annan fråga, att i

*Indragning af
enskilda bankers
sedlar å
fem kronor.*
(Forts.)

Indragning af denna Kammarer endast 42 ledamöter voro tillstädes. Första Kammarer
 enskilda ban-
 kers sedlar ä-
 fem kronor.
 (Forts.)

denna Kammarer endast 42 ledamöter voro tillstädes. Första Kammarer
 lemnade då sitt medgifvande, att indragningen af de smärre sedelvalö-
 rerna skulle få bero på Kongl. Maj:ts beslutanderätt. Detta medgif-
 vande grundade sig på den tillit denna Kammarer alltid så gerna visat
 Kongl. Maj:t. Derför biföll man förslaget och yttrade icke ett ord
 derom, ehuru väl frågan var af den stora betydelse, att den *borde* hafva
 diskuterats; och hade man trott, att den skulle komma tillbaka, innan
 de då gällande oktrojerna gått till ända, så hade säkerligen icke en-
 hällighet i antagande af inbjudningen vunnits. Det är likväl nu en-
 dast ett år och fyra månader, sedan den sista reformen blef genom-
 förd, och nu står man redan framför en annan. Jag ber att få fästa
 uppmärksamheten derpå, att när man talar om de stora fördelar, som
 erbjudas de enskilda bankerna, så bör man vara, såsom Friherre Klinckow-
 ström, mera uppriktig: man bör nemligen säga, att förändringarna vid-
 tagas i syfte att bereda Riksbanken fördelar på de enskilda bankernas
 bekostnad och för att tillfredsställa åträn att begränsa deras verksam-
 het. Detta är det verkliga syftet, och det kan icke bortresonneras, men
 det förvånar mig ända, att Herr Statsrådet och Chefen för Finans-
 departementet har behagat yttra, *dels* att det icke är någon rubbning
 som vidtages, och *dels* att det nu är statens garanti, som erbjudes all-
 mänheten, hvilken icke anar att den skulle löpa den minsta risk på de
 enskilda bankernas småsedlar. Jag kan icke förstå, hvarför icke, då
 det är fråga om en sådan sak som denna, Herr Statsrådet och Chefen
 för Finansdepartementet har begagnat tillfället, som nu vore ganska
 gynnande, till att hos den majoritet, som fordrar att Riksbanken skall
 få fördelar på de enskilda bankernas och alimänna rörelsens bekostnad,
 anmäla en liten genfordran och begära för Kongl. Maj:t, att Kongl.
 Maj:t måtte få delaktighet i Riksbankens styrelse, ty detta hade varit
 ett lämpligt utbyte af tjänster. Ett annat utbyte eller rättare köp-
 slageri vill jag icke för min del tala om, ty det går ut på ingenting
 mindre än att, när två göra ett aftal, låta en tredje drabbas af kostna-
 derna. Jag tror för min del, att någon tillväxt i Riksbankens makt
icke är önskvärd, *förr* än den kommit under begge statsmakternas
 vård, och jag tror icke att det är för mycket begärdt att något steg
 vidtages i detta syftet och att det icke oupphörligen skall skjutas åt
 sidan, derför att icke något försök göres i denna riktningen af den,
 som makten hafva, utan i stället göres eftergift på eftergift för att
 tillfredsställa önsknningar, som icke äro berättigade. Med afseende på
 villkoren för vaxlingsförskott från Riksbanken ber jag att få säga, att
 de icke böra öfverskattas, ty först och främst var det ett stort misstag,
 till hvilket den ärade Finansministern gjorde sig skyldig, då han be-
 hagade yttra, att det är »lika beqvämt att requirera femkronesedlar
 från Riksbanken som från sin sedeltryckare.» Sedeltryckaren begär
 likväl icke något grundfondshypotek för att utlemna femkronesedlar,
 icke heller kontroll på kontroll, om de äro utelöpande eller icke, som
 om de vore stilda under polisuppsigt, utan det är allt en väsentlig
 skilnad mellan dessa båda saker, och det skall blifva mig ett nöje att
 erkänna, om jag skulle hafva misstagit mig i denna min förutsättning.
 Dessutom får det icke förbises, att det icke *ensamt* är femkronesedlar
 utgifna af Riksbanken, som komma i rörelsen, utan det är också silfver-

skiljemynt; och när man tänker derpå, så faller också den önskan till föga, att man skulle få ett reelt, verkligan värderikt mynt i allmänhetens händer, ty silfverskiljemynt är icke annat än myntrepresentativ likasom banksedlar äro det. Det är gifvet att banksedlarne, för hvilka man med lätthet kan erhålla guldmynt, äro att föredraga framför silfverskiljemynt i mängd, som ej kan utan ökad transportkostnad och tidsutdrägt få utbytas mot guldmynt. Säkert är emellertid, att icke kommer mera än en tredjedel af de nu utelöpande privatbankfemmorna att ersättas af Riksbankens femkronesedlar, utan återstoden kommer att till en mindre del ersättas af de enskilda bankernas tiokronesedlar, så länge dessa i nåder få existera, och för öfrigt af silfverskiljemynt. I afseende på silfverskiljemyntsfrågan, så kunde det väl vara tid att taga den i närmare betraktande. Jag ber då att få fästa uppmärksamheten på, att det genom den myntkonvention, som vi hafva med Danmark, är tillåtet för hvardera af de båda länderna att obegränsadt utmynta skiljemynt. I Första Kammarens protokoll för 1873 års riksdag, 3:dje delen, pagina 93 anmärkte jag, att det var farligt att lemna denna brist i konventionen, men den var då redan uppgjord och det var icke fråga om annat än att dertill säga ja eller nej, och därför kunde ingenting göras dervid. Det är emellertid min öfvertygelse att denna konvention, innan den förnyas, just i den delen tarfvar en rättelse, ty eljest blir landet öfversvämmadt af danskt silfverskiljemynt. Det är visserligen mycket bra, att man kan skicka det till Köpenhamn, men det kan komma tider, då det icke går för sig att skicka det dit. Utmyntningen af silfverskiljemynt till 1878 års utgång utgjorde i Sverige 11,643,553 kronor och i Danmark 18,148,230 kronor. Då man nu besinnar att folkmängden i de båda länderna står, så att säga, i omvänt förhållande till dessa siffror och utgör i Sverige 4,529,384 personer och i Danmark 1,956,167 personer, så finner man, huru oerhördt Danmark har utmyntat silfverskiljemynt i jemförelse med oss. Danmark har också funnit, att det går an att släppa ut detta mynt i hela södra Sverige och till och med ända till Stockholm, och det har fått hjälp till spridning för detta sitt mynt på de mest oväntade håll. I afseende på denna spridning vill jag blott nämna det, att man stundom från Riksbanken fått *en fjerdedel* danskt skiljemynt och tre fjerdedelar svenskt, och spridningen har varit så besynnerlig, att jag en gång, för att vara riktigt säker på att erhålla svenskt mynt, skickade till Kongl. svenska myntverket, men äfven derifrån mot Riksbankens sedlar erhöles *danskt* silfverskiljemynt. Det hade måhända varit skäl i att Finansministern egnat denna fråga någon större uppmärksamhet, ty det hade varit en verklig, reel vinst för staten att göra, om han nemligen hade ingått öfverenskommelse med Riksbanken att, i stället för att sprida danskt silfverskiljemynt, samla det för att sedan föra det öfver till Köpenhamn och der få det utbytt mot guld. Derigenom hade det blifvit bättre rum i allmänna rörelsen för svenskt silfverskiljemynt. Hade så skett, så hade vi kanske haft en eller annan million räntefritt, hvilket icke hade varit så öäfvat, då vi laborera med en så stor statsbrist som för närvarande. — Man må emellertid säga hvad man vill, motsägelserna må vara huru kraftiga som helst, så kan man dock icke för sig fördölja, att det här är en stark ström-

*Indragning af
enskilda bankers
sedlar ä
fem kronor.
(Forts).*

Indragning af
enskilda ban-
kers sedlar å
fem kronor.

(Forts.)

ett försök att ändra hela vårt banksystem, och jag tror mig veta, att det icke är någon obehaglighet jag uttalar, då jag säger, att denna fråga är i slutna kretsar diskuterad och icke ogünstigt upptagen af Herr Finansministern. Jag skall då bedja att få fästa uppmärksamheten derpå, att vårt banksystem har den fördelen att det är *svenskt*, och det har också under en följd af år verkat och utvecklats sig, utan att det på något sätt varit tryckande för den allmänna rörelsen. Om det nu skall afskaffas, så skall naturligen något annat komma i stället och detta »något annat», det blir Riksbanken och de anonyma bankerna. Det är nemligen klart, att Riksbanken icke *ensam* kan fylla allmänna rörelsens behof, utan den måste också taga de anonyma bankerna till hjälp. Men de anonyma bankerna hafva den olägenheten, jemförda med de enskilda bankerna, att de äro anonyma och deri ligger en mycket stor olägenhet; de kunna också vara kosmopolitiska, och blifva de det en gång, då äro vi beroende af utländska penningförhållanden vida mer än som kan vara för näringslivet i Sverige nyttigt och angenämt. Det är obestriddigt, att på denna basis *kan* ett banksystem här i landet uppbyggas, men man skall då icke förbise den omständigheten, att om också de banker, som hafva sina hufvudledare i utlandet och här hafva afdelningskontor, hafva millioner att röra sig med, det likväl är säkert, att om förändrade förhållanden göra att millioner måste anskaffas till den ort, der hufvudkontoret är beläget, följden deraf blir den, att man pressar afdelningskontoren och på samma gång de länder, der man instuckit sina sugrör under lugna tider. Sådan är det kosmopolitiska banksystemets karakter.

Jag har varit med om att stifta en sådan aktiebank, den första här i landet, och det var emedan det icke fans annat sätt att då förhindra hitläggandet af utländska bankafdelningskontor. Det har ibland andra länders bankmän ansetts såsom något lyckligt och beundransvärdt, att Sverige motstod den strömning, som utgick från England och Tyskland under en följd af år och som afsåg att förknippa ländernas bankväsenden med hvarandra. Denna strömning hafva vi kunnat motstå just genom de enskilda bankerna. Skola dessa nu undermineras, afskaffas eller rubbas, så är det klart, att vi icke kunna motstå den. Vi komma nog att fortfarande få bankväsende, derför är ingen fara, men vi kunna icke motstå ett kosmopolitiskt bankväsende, om vi underminera det svenska, som nu är.

Man har framkastat den tanke om Riksbanken och till och med sett den äsigt offentligen uttalad, att man skulle låna penningar för att stärka Riksbanken. Jag för min del skulle icke vara ovillig att åstadkomma en verklig centralbank här i landet, men det får jag säga, att den, som medverkar till införande af en centralbank här i landet, utan att densamma kommer antingen under aktionärers styrelse till någon del eller under begge statsmakternas hägn, den skulle verka för något, som förr eller senare komme att bringa landet i olycka, och jag vill icke vara med om att utvidga Riksbanken derhän, att den får öfvervägande storhet i jemförelse med vår rörelse, så vida icke Kongl. Maj:t får del och ansvar i dess förvaltning.

Det kan må hända roa Herr Talmannen att höra några siffror i afseende på den betydelse, en skakning af enskilda bankernas grund-

valar må ega. Det visar sig då, att Riksbanken har att fordra af allmänheten 50,241,000 kronor, aktiebankerna 76,176,000 kronor, men de enskilda bankerna 215,952,000 kronor. Det är således temligen för-mätet att försöka att så der hastigt och lustigt affärda fordringsegare på 215 millioner kronor. Jag tror det är bättre att gå försigtigt till väga. Om man också förklarar, att man icke vill slopa de enskilda bankerna, så bör man dock besinna, att den rörelse, dessa banker bedrifva, beror på krediten, och att den kan rubbas på många sätt — bland annat på det sätt, att man icke vet, när det blir någon ny ändring i deras existensvilkor. Nu har Statsrådet och Chefen för Finansdepartementet på en som jag skulle vilja kalla interpellation af Herr Gustaf de Maré svarat helt undvikande och icke gifvit något besked. Vi hafva således icke någon trygghet för, att det icke kan komma en Kongl. kungörelse, som drager in tiokronorna, när man minst väntar det. Det finnes ingenting betryggande i den vägen, utan det är ett damoklessvärd, som hänger öfver de enskilda bankerna och allmänna rörelsen. Jag tror, att de enskilda bankerna handla mycket klokt, om de se till godo sin egen ställning i främsta rummet och bereda sig på det värsta. Om indragning af tiokronesedlarne skulle påkomma lika oväntadt, som framställningen om femkronesedlarnes indragning, huru skulle det då gå med allmänna rörelsen? Men enskilda bankerna kunna nu för tiden vänta sig hvilken åtgärd som helst till försvärande af deras ställning. Men hvad kostar det landet, att de enskilda bankerna på detta sätt hållas i belägringstillstånd? Det är icke en så obetydlig sak, och jag skall bedja få omförmåla, hvad jag icke tror kunna i denna aktade församling bestridas, att det utkastade strids-äpplet att nu försöka ombilda vårt bankväsende eller vidtaga öfverflyttningar inom detsamma fått vida större proportioner i utlandets ögon, än det enligt vårt föreställningssätt förtjenar, men det är alltid så, att mycket synes mera förskräckande på afstånd än på nära håll. Det har emellertid väckt ett sådant uppseende, att det inverkat på våra näringsgrenar, dem nemligen, som bero af export. Jag menar jern och trä. Låtom oss tala rent ut; förhållandet är, att dessa näringsgrenar på det förfärligaste lida af missgytanande konjunkturer i utlandet. Dertill kommer, att utländingen nog har sig bekant det kif och den split, som inom landet är rådande. Jag kan säga, Herr Talman, att man får läsa i bref från utlandet: »edra pris äro ofantligt låga, edra varor goda, och jag skulle visst vilja till detta pris afsluta köp; men eder ställning inom landet är nu sådan, att jag har anledning hoppas att efter någon tid bekomma edra varor för ännu billigare pris, ty då skolen I nödgas sälja dem för vrakpris». Man föreställer sig, att vi här ligga i uppenbar fejd med hvarandra, och därför tror man sig kunna få våra varor för hvad pris man sjelf vill bjuda. Hvad kosta sådana reformsträfvanden landet? Jo, flere hundra millioner kronor, det är säkert; och så skall det fortgå, ända tills man får någon trygghet för näringslifvet. Här uppdyka reformförslag ena gången efter den andra och utan skäligen anledning, alla stödda på ett förtroendevotum, som den närvarande Finansministern visst icke erhållit, ty han innebade ej den platsen 1874. Detta begagnas nu såsom utgångspunkt för genomgripande reformer, hvilkas omfång man

*Indragning af
enskilda ban-
kers sedlar å
fem kronor.*

(Forts.)

Indragning af *enskilda bankers sedlar ä fem kronor.* *(Forts.)* kan föreställa sig. Under sådana förhållanden förundrar det mig icke, om utlandet anser, att vi arbeta på att minska vår egen kredits ställning och icke vilja på något vis hjälpa hvarandra inbördes, utan endast söka att i afseende på ifrågavarande lagstiftning oupphörligen åstadkomma nyheter och ändringar i hvad som visat sig ändamålsenligt. Det skulle vara feget af mig, om jag underlät att yrka afslag på denna punkt blott derföre att den bank, i hvars styrelse jag deltagar, blir så godt som oberörd af förändringen, hvilken nästan uteslutande drabbar landsortsbankerna. Men det får jag säga, att antingen reformen går igenom eller ej, är denna fråga ganska säkert icke så stor, att ensamt dess utgång *nu* förmår rubba bankernas ställning; men skola ytterligare ändringsförslag fortfarande hänga öfver dem såsom ett damoklessvärd, att hvilken förändring som helst kan vidtagas i banklagstiftningen när som helst och på det mest oförberedda sätt äfven under tryckta konjunkturer, då är det ett bevis på, att man vill undanrödja de enskilda bankerna och införa ett system, som man alldeles icke gjort klart för sig, huru det skall komma att se ut. För min del anser jag en centralbank under förvaltning af begge statsmakterna eller en aktionärstyrelse både möjlig och utförbar; men då bör man icke börja med att förstöra hvad man har, utan man bör snarare sammanföra de krafter, som redan finnas, för vinnandet af ett så stort ändamål.

Den vidare öfverläggningen uppsköts, och Kammaren åtskildes kl. $\frac{1}{2}$ 4 e. m.

In fidem
O. Brakel.

Yttrande

af Herr Mannerskantz till Första Kammarens protokoll N:o 32, sid. 17, sådant samma yttrande efter protokollets tryckning blifvit af talaren justeradt:

Den föreliggande genom Kongl. proposition vid riksdagen väckta frågan är efter min öfvertygelse af den allra största vigt, men jag kan för min del visserligen icke instämma i den åsigt, som jag nyss hörde uttalas, att man bör vara regeringen tack skyldig derför att den nu har framlagt detta förslag. Jag kan icke tillbakahålla att öppet uttala den öfvertygelse, jag hyser i viktiga ämnen, utan anser mig såsom representant skyldig att yttra min mening derom, och då här redan förut har blifvit uttaladt, att tidpunkten för denna frågas framläggande — angående indragning af de enskilda bankernas mindre sedelvalörer — är den mest olämpliga, som af en regering dertill kunnat väljas, måste jag till fullo instämma häri. Inga verkliga skäl kunna anföras för att just nu verkställa denna ändring; men att den icke kan undgå att ytterligare försvåra den farliga finansiella kris, hvori vi förut befinna oss, synes för mig omöjligt att kunna förbise. En talare på södermanlandsbänken har undersökt, hvilka skäl som kunnat föranleda framläggandet af den Kongl. propositionen, och jag kan ej finna annat, än att han har fullkomligt rätt i hvad han dervid om dem har yttrat, eller att de ej kunna anses vara i ringaste mån giltiga. Utskottet har sammanfört dessa skäl, men jag kan för min del icke tillmäta hvarken dem eller de skäl, som man måste förstå under, någon afgörande betydelse. Det första skälet skulle vara, att man vill indraga de i landet utelöpande småsedlarne och ersätta dem med klingande mynt. Ingen kan varmare än jag önska ett sådant utbyte, och jag har, så snart jag funnit något lämpligt tillfälle dertill yppa sig, försökt strida derför under hela den tid, jag deltagit i parlamentariska förhandlingar, samt mer än en gång tyckt mig finna, att tidpunkten för en sådan reforms genomförande närmade sig. Denna tidpunkt ansåg jag vara inne för några år sedan, då våra byteskonjunkurer med utlandet befunno sig i ett tillstånd så lysande, att något sådant knappast förut egt rum, och som, med de stora utländska upplåningar som samtidigt skedde, hade till följd att penningar utifrån tillströmmade i sådant öfverflöd, att någon del deraf lätt kunnat tagas till vara, för att såsom metalliskt mynt spridas ut öfver landet. Under sådana förhållanden var det, som den af finansministern åberopade punkten i nu gällande lagstiftning för våra privatbanker tillkom; ty man kunde då verkligen hoppas att, om blott det inströmmande metalliska tillflödet hade fortfarit ännu någon kortare tid, guldmynt skulle kunnat utsläppas i rörelsen, och motsvarande belopp af mindre sedelvalörer alltså blifva ur rörelsen indragna. Det var under förutskattning att så skulle tillgå, som jag och många med mig voro med om

att i enskilda banklagen inlägga den paragraf, som nu af Herr Finansministern blifvit tolkad så, att eftersom Riksdagen medgifvit Kongl. Maj:t rätt att, när han så för godt funne, indraga de enskilda bankernas småsedlar, så borde också denna åtgärd vidtagas. Men jag bekänner, att, då jag deltog i detta Riksdagens beslut, jag trodde mig kunna hysa det vissa förtroende till regeringen i vårt land, att hon aldrig skulle vidtaga denna åtgärd vid en tidpunkt, då ett långvarigt, ofördelaktigt varubyte med utlandet högst väsentligt förminskat landets tillgångar å metallisk valuta samt, jemte andra verkande orsaker, föranledt en finansiell kris af den mest störande inverkan å alla våra affärsförhållanden, eller kunna vilja än ytterligare öka denna penningeförlägenhet och affärsoreda genom att medan den ännu fortfar vilja börja helt och hållet upprifva vårt gamla, vidt utgrenade enskilda banksystem. Jag har under en lång tid, såsom medlem af Banko-Utskottet och såsom medlem af ett par komitéer, hvilka behandlat denna fråga, försökt att få den stora massa af enskilda banksedlar som nu finnes i vårt land helt och hållet upphäfd dels genom inrättandet af med medel ifrån Riksbanken förlagda filialbanker och dels genom privatbanksedlarnes ersättning med andra sedlar, som skulle utgifvas dels af Riksbanken och dels af en annan vidtomfattande centralbanksinstitution, som i samband med Riksbanken skulle bildas, och hvarom förslag blef afgifvet af den komité, hvilken tillsattes efter den svåra kris, som för något mer än tjugu år sedan egde rum, men som dock var af vida mindre vådlig beskaffenhet än den nuvarande. Hade detta förslag vid tiden då det afgafs haft framgång, tror jag att derigenom många af de olyckor som nu inträffat blifvit förebyggda. I det stället upphäfdes filialbankerna och började man åt det gamla privatbanksystemet gifva ny ökad fart och utsträckning, hvarmed man allt sedan fortfarit. Att just nu deremot börja företaga den från regeringens sida föreslagna åtgärden, att börja upphäfva det enskilda bankväsendet i vårt land, och göra det under en tid då så väl Riksbankens som de enskilda bankernas hela utelöpande sedelstock samt särdeles ortbankernas verksamhet så betydligt sjunkit, att all utlåningsrörelse nästan afstannat, och då icke ett tecken till förhoppning, icke en skymt till ljusning visar sig, att vi snart skola komma till den ställning, att vi kunna öka våra metalliska tillgångar och deraf kunna utsläppa någon betydligare del i rörelsen, det tror jag voré i högsta grad vådligt för den allmänna rörelsen. Finansministern tyckes också förutsätta detta då han, för att sätta både de enskilda bankerna och orterna i tillfälle att utan några särdeles stora olägenheter kunna underkasta sig följderna af en indragning af de enskilda bankernas småsedlar, föreslår åtgärder, som skulle erbjuda de enskilda bankerna fördelar, hvarigenom de skulle kunna uppehålla sin rörelse och tillgodose orternas behof. Men just i de förslag, som af honom och regeringen i sådant afseende blifvit framställda, ligger, efter min uppfattning, den största svårigheten att antaga hvad som nu är oss förelagd, ty de äsyfta att å Riksbanken vältra hela bördan och olägenheten af den brådstörtade onödiga reform, som man satt i fråga att nu utföra. Jag har, såsom jag mången gång förut nämnt, under de första delarne af mitt detagande i våra riksdagsförhandlingar såsom ledamot af Banko-Utskotte

varit med om de beslut, hvarigenom de grunder lades, hvarpå Riksbankens hela ställning och säkerhet, med afseende å dess förmåga att upprätthålla sina såsom mynt gällande sedlars orubbade värde, kan anses vara hvilande, och hvilka grunder intill denna sista tiden i dess väsentligaste delar blifvit bibehållna, och jag kan icke, då jag tror att dessa grundregler omöjligen kunna borttagas utan att rubba bankens hela ställning, gå in på en åtgärd som, utan att enligt min tanke medföra någon vinst, deremot skulle leda till ofantliga förluster genom att rubba grunderna och stöden för denna landets största finansiella institution, af hvilken alla vårt lands eganderättsförhållanden bero. Jag kan icke hjälpa att jag något berör äfven de följande punkterna och deribland i främsta rummet den, att man skulle ändra grundbestämmelsen om de trettio millionerna, hvarmed den metalliska valutan högst får öfverskridas. Denna bestämmelse är, efter min åsigt, hörnstenen i hela organisationsgrunden; så länge den får ligga orubbad, kan *aldrig* någon fara för Riksbankens vaxlingsförmåga uppstå, ty en sådan en gång för alla begränsad sedelstock kan omöjligen dragas ut ur rörelsen och måste, så snart den ej godtyckligt förändras, reglera alla våra både inre och yttre penningeförhållanden, och om det än, sedt i och för sig, icke tyckes hafva så stor betydelse att höja siffran 30 millioner till 35 millioner, innebär det dock det vådligaste prejudikat för framtiden, ty hvad hindrar sedan att vid hvarje riksdag godtyckligt ändra denna bestämmelse och slutligen bringa det derhän, att man icke vidare har någon säkerhet för att Riksbanken skall kunna uppfylla sina förbindelser. Här föreslas nu äfven, att sedlar, som redan äro utlemnade från Riksbanken såsom vaxlingsförskott till de enskilda bankerna, men i deras kassor inneligga, dock icke skola beräknas tillhöra Riksbankens utelöpande sedelstock, under det att man förut varit så noggrann i detta hänseende, att man till denna utelöpande sedelstock räknade stora belopp, hvilka, såsom liggande i Riksbankens eget förvar, med mycket mindre skäl kunde behöfva dit hänföras. Äfven detta är, efter min tanke, ett steg i orätt, farlig riktning att på detta sätt handtera Riksbankens medel. Det kan derigenom hända att i ett ögonblick, då Riksbankens förmåga kanske står på det allra svåraste prof, hela denna massa af sedlar, som kanske utgjort de enskilda bankernas kassareserv, utkastas i rörelsen och inströmmar i Riksbanken och sätter denna i yttersta förlägenhet. Dessa betänkligheter, att nödgas upphäfva de grundbestämmelser hvarpå jag anser Riksbankens säkerhet hvilat, göra det för mig alldeles omöjligt att antaga det föreliggande förslaget. Detta innefattar, sådant det kommer ifrån Utskottet, nu visserligen blott att de enskilda bankernas femkronesedlar skola indragas, men inom kort blir det tiornas tur, och det skall kanske då fordras ännu större ansträngningar och uppoffringar af Riksbanken, eller ock den allmänna rörelsen i hög grad betungas. Man må tycka att det betyder ingenting, att de enskilda bankernas småsedlar indragas, då man beviljar dessa banker åtskilliga nöjaktiga förmåner för att lätta öfvergången, men jag anser att i och genom denna af landets regering nu föreslagna reform de enskilda bankernas tillvaro för framtiden kan anses upphäfd, ty sedan den mening, som fordrar deras tillintetgörande, fått ett sådant stöd, skall den icke hvilat

förr än den blifvit fullt tillfredsstäld. Dermed vore visst icke, äfven efter min åsigt, någon större skada skedd, såvida man satte något annat fullt tillfredsställande i stället, men derpå tyckes man alldeles icke vara betänkt, utan man har endast sökt att för tillfället göra öfvergången någorlunda lätt, och lyckas man med en sådan tillfällig utväg nu, gör man väl framdeles på samma sätt. Jag tror derföre att man för närvarande gör rättast i att söka få ett uppskof med femmornas indragning och på samma gång begära, att regeringen till nästa Riksdag måtte framlägga förslag till det enskilda banksystemets upphäfvande och ersättande med en helt och hållet ny bankorganisation. Man vet då på förhand hvad som kan komma att inträffa och hvad man får i stället för det gamla. Jag ber derföre att få föreslå, att Kammarerna, med afslag å Utskottets hemställan, ville besluta, att å Kongl. Maj:ts nu föredragna nådiga proposition afgifva det svar:

Att Riksdagen, som anser betänkligt att, under de svårt tryckta penninge- och kreditförhållanden, som nu råda i vårt land, vidtaga åtgärder af så väsentlig inverkan å både Riksbanken och de enskilda bankernas rörelse och ställning, som af Kongl. Maj:t föreslagits, icke kan dertill lemna sin medverkan; men i underdånighet anhåller, att Kongl. Maj:t täcktes *dels* till 1880 års slut uppskjuta den tillämnade indragningen af de enskilda bankernas sedlar af fem kronors värde och *dels* låta utarbета och till nästkommande Riksdag afgifva förslag till successivt upphörande af de med sedelutgifningsrätt försedda enskilda bankerna och deras ersättning genom varsam öfvergång till en efter rörelsens olika behof väl afpassad ny bankorganisation.